

KRIKŠČIONIŠKO POŽIŪRIO Į ŽMOGŲ ASPEKTAI DVASINIAME-PSICHOLOGINIAME KONSULTAVIME

Laimonas Žukauskas, Arvydas Ramonas

Vilniaus Bernardinų parapija, Klaipėdos universitetas

Anotacija

Šiame straipsnyje aptariamas teologijos ir psichologijos mokslų tarpusavio santykis. Pristatomas biblinis ir Katalikų Bažnyčios mokymas bei požiūris į žmogų: jo vertę, laisvę ir lygybę. Analizuojami dvasinio-psichologinio konsultavimo procese taikomi psichologinių kognityvinės ir patirties terapijos mokyklų metodai. Grynai dvasinis konsultavimas suprantamas kaip tarpasmeninis dviejų asmenų arba asmens ir grupės santykis, atviras religiniam jausmui (tikėjimui). Bažnyčia, skelbdama Evangeliją, žmogui suteikia vilties, padeda atrasti gyvenimo ir mirties, meilės ir kančios prasmę, suteikia kasdienybei egzistencinį pagrindą. Toks dvasinis konsultavimas sąžiningai įvertina susidariusią situaciją ir padeda žmogui ją pamatyti tikėjimo šviesoje, t. y. asmuo, patekęs į krizinę situaciją, imasi spręsti problemą semdamasis jėgų iš tikėjimo, padedamas dvasinio konsultavimo specialisto. Straipsnyje pabrėžiamas konsultanto asmeninis tikėjimas ir jo reikšmė šiame darbe. Konsultantas, taikdamas įvairių psichologinių mokyklų metodus, turėtų juos pripildyti krikščioniško požiūrio į žmogų aspektais ir taip padėti krizės ar egzistencinio nerimo ištiktam asmeniui surasti atsakymus į svarbiausius žmogaus egzistencijos ir gyvenimo prasmės klausimus. Įvairios psichologinės mokyklos asmeniui pažinti ir jam padėti taiko savus metodus. Straipsnyje ypatingas dėmesys kreipiamas į kognityvinės ir patirties psichologijos taikomus metodus, kiek juose yra svarbiausių krikščioniško požiūrio į žmogų elementų: pagarbos asmeniui, jo laisvei, neinvestuojamam vertingumui. Pabrėžiama, kad žmogų būtina traktuoti kaip Dievo sukurtą būtybę, neapsiribojant siauru suvokimu, matant jį tik kaip „aplinkybių auką“ ar baimių ir kompleksų kamuojamą būtybę.

PAGRINDINIAI ŽODŽIAI: dvasinis konsultavimas, krikščioniškas požiūris, psichologinės mokyklos, krikščionybė.

Abstract

This article analyses relationship between theological since and psychology. Bible's and Catholic Church teaching regarding person's dignity, free will and equality are presented. From that perspective analysed methods used by representatives of cognitive and experience psychology schools in process of spiritual – psychological counselling. Spiritual counselling is understood as open to religious feeling (faith) relationship between two persons or between person and the group. Church, by pro-

claiming Gospel, brings hope to the people, gives meaning to the life and death, love and suffering, brings existential foundation to the daily life. Such spiritual counseling gives truthful assessment of the person's situation and helps to see in the light of faith, meaning that the person is helped by the spiritual counsellor to go throe crisis situation getting strength from the faith. Article gives special notice to the personal faith of the counsellor and its importance in his service. Counsellor wile using different psychological methods should fill them with Christian approach to the human person, and by doing so help ones who find them selves in crisis or trying to find answers to the existential questions of life's meaning. Every psychology school has it methods to understand and to help human persons. Article takes special notice of the cognitive and experience psychology schools and their methods and how they treat human person looking from the Christian perspective of human dignity, his freedom of will and unconditional worth in it self. It is noticed special need to see human as person created by God, seeking to see him more than a victim of circumstances or a person afflicted by different fears and complexes.

KEY WORDS: Spiritual counseling, Christian approach, Psychological schools, Christianity.

Įvadas

Šiame straipsnyje bus kalbama apie teologijos ir psichologijos santykį dvasinio konsultavimo procese. Pradedančiam dvasiniam konsultantui gali kilti pagunda tiesiog imti išbandytus psichologinio konsultavimo metodus ir tiesiogiai juos perkelti į savo darbą, bet tada jis niekuo nesiskirs nuo psichologo konsultanto. Konsultanto įsitikinimų ir metodų integralumas turi būti neatsiejama dvasinio konsultavimo dalis, juo labiau, kad pati šiandieninė psichologija vis labiau remiasi religijos ir dvasingumo integravimu į psichologinio konsultavimo procesą. Dvasinis gyvenimas vis labiau pripažįstamas kaip integralus žmogaus savivokos ir veikimo pasaulyje aspektas, lemiantis žmogaus stabilumą ir teikiantis jėgų kriziniais momentais. Konsultantas visada privalo atsižvelgti į žmogaus religinius įsitikinimus, nes jie gali stipriai paveikti jo požiūrį į susidariusią situaciją, kurią bandoma išspręsti. Religiniai įsitikinimai gali tapti ir stipriu vidiniu rezervu, kuris padeda klientui įveikti jį užklupusius sunkumus. Reikia pripažinti, kad religiniai įsitikinimai gali ir trukdyti susidaryti sveiką požiūrį į save ir aplinką, ypač jei tuose įsitikinimuose yra daug baimės, perdėto kaltės jausmo ar kitų iškreipto religingumo formų. Bet kuriuo atveju religiniai įsitikinimai yra didelė jėga, į kurią kiekvienas konsultantas privalo atsižvelgti ir, jei gali, ją išnaudoti.

Šiame straipsnyje išskirtinis dėmesys bus skiriamas ne kliento, o konsultanto religiniams įsitikinimams, kurie veikia jo, kaip konsultanto, darbą, nes, kaip minėta, būtent dėl konsultanto taikomų darbo metodų ir požiūrio į klientą konsultacija tampa krikščioniška arba ne. Iš karto reikėtų pripažinti, kad daugelis psichologinių mokyklų atsirado ne kaip krikščioniškos mokyklos, bet su jomis visomis dvasiniam konsultantui tenka susidurti. Čia bus kalbama apie konsultantą krikščionį, skleidžiantį savo pasaulėžiūrą, vertybes ir jų suformuotą požiūrį į žmogų. Bus nagrinėjama, kiek tas požiūris turėtų atsiskleisti konsultavimo procese ir daryti jam įtaką. Kuo krikščionybė galėtų praturtinti konsultavimo procesą ir kokių vidinių išteklių ji konsultantui siūlo. Šis procesas aprėptų krikščionišką konsultavimą ir psichoterapiją, kuri būtų kristocentiška, paremta Šventuoju Raštu ir pripažintų, kad gali būti Šventosios Dvasios vedama. Pirmiausia apžvelgsime krikščionišką požiūrį į žmogų ir koks turėtų būti krikščioniškas psichologinės-dvasinės terapijos taikymas. Pateiksime du psichologinių mokyklų pavyzdžius, analizuodami, kiek juose pasireiškia krikščioniškas požiūris į žmogų.

Straipsnio aktualumas. Šiuo straipsniu siekiama aptarti krikščioniškomis vertybėmis besivadovaujančio dvasinio konsultanto taikomas psichologines teorijas. Dvasinio konsultavimo nereikėtų painioti su psichologiniu konsultavimu, nes taikomi panašūs metodai, tad labai svarbu pastebėti skirtumus ir išryškinti vertybes, kuriomis vadovaujasi dvasinis konsultavimas. Šis straipsnis padės geriau suvokti dvasinio konsultanto psichologinės pasaulėžiūros formavimo kryptis, pasiūlys, kaip būtų galima patobulinti Klaipėdos universiteto Dvasinio konsultavimo ir asistavimo programą, suteiks aiškumo asmeniškai studijuojant konsultanto darbui reikalingą medžiagą.

Problematika. Psichologijos mokslas gimė veikiant Šviečiamojo amžiaus idėjoms, kai tikėta, kad viską galima paaiškinti, išmatuoti ir nuspėti. Žmogus nustojo būti paslaptis ir vertybė, juo buvo galima manipuliuoti, naudoti eksperimentams, nustatyti jo veikimo principus. Į jį imta žvelgti kaip į mechanizmą, kurį, jam sugedus, galima pataisyti. Toks mąstymas būdingas daugeliui XIX a. pabaigoje ir XX a. pradžioje užgimusių psichologijos mokyklų. Deja, jis nevysiškai svetimas ir kai kurioms šiandieninėms psichologijos srovėms. Žinoma, reikia pripažinti psichologijos, kaip mokslo, nuopelnus pažįstant žmogaus psichiką ir mąstymo metodus, bet taip pat reikia nubrėžti aiškias moralumo ir pagarbos asmeniui ribas, kurios neturėtų būti peržengtos,

kai konsultuojant matomas ne asmuo, o „mechanizmas“, kurį reikia „pataisyti“.

Naujumas. Dvasinis konsultavimas, nors jo ištakos glūdi pastoracinėje teologijoje, vis dar yra nauja mokslo sritis ir vis dar ieško aiškių veikimo ir apibrėžties ribų. Šiuo straipsniu siekiama atskleisti, kas būtų naudinga ir priimtina dvasiniam konsultavimui įvairių psichologinių mokyklų bei asmenybės teorijų kūryboje, kur reikėtų brėžti takoskyrą tarp krikščioniškos pozicijos ir visiško materializmo.

Tikslas: apžvelgti teologijos ir psichologijos santykį dvasinio konsultavimo procese.

Tyrimo uždaviniai:

- pateikti krikščioniškojo mokymo apie žmogaus asmenį pagrindinius aspektus;
- nusistatyti teologijos ir psichologijos santykį krikščioniško konsultavimo procese;
- pateikti kognityvinės ir patirties terapijos psichologinių mokyklų analizę.

Metodai: mokslinės literatūros analizė, duomenų interpretacija, sisteminimas. Krikščioniško požiūrio į žmogaus asmenį kertiniai aspektai bus pateikti tyrinėjant Bibliją, Bažnyčios dokumentus ir teologinės antropologijos tekstus. Psichologinės mokyklos bus pristatytos remiantis steigėjų raštais ir įvairių autorių pateikta kritika. Siekiant objektyvumo bus pateikiamas ir psichologinių mokyklų atstovų požiūris į religiją bei jos svarbą.

1. Krikščioniškas požiūris į žmogų psichologiniame konsultavime

Krikščionys teologai, nagrinėdami Dievo ir žmogaus santykį, buvo priversti pažvelgti ir į dievišką bei žmogišką asmenį, apibrėždami tų asmenų savybes, buvimo ir veikimo tikslą. Taip išsivystė gana išsamus krikščioniškos antropologijos mokslas. Reikia iš karto pabrėžti, kad šio darbo tikslas nėra krikščioniškos antropologijos apžvalga, tad bus aptarti tik esminiai krikščioniško požiūrio į žmogų aspektai, kurie padės vertinti konkrečių psichologinių mokyklų sroves.

Nagrinėjant krikščioniško požiūrio į žmogų svarbą neišvengta klausimų, kiek tai svarbu konsultuojant ir koks turėtų būti santykis tarp teologinių-

dvasinių konsultanto įsitikinimų ir psichologinių metodų, kiek jo nuostatos turėtų veikti konsultavimo procesą ir ar iš viso tai yra svarbu? Atskyrus konsultanto vertybes nuo jo atliekamo darbo, nebeaktuali tampa viso šio darbo iškelta problematika. Jeigu krikščioniškas požiūris į žmogų lieka tik privačiu konsultanto reikalu, o jo atliekamas darbas remiasi griežtai apibrėžta tam tikros psichologinės mokyklos programa, nebegalima kalbėti apie krikščionišką konsultavimą, užtektų paprasčiausiai apsibrėžti, kurios psichologinės mokyklos yra krikščioniškos, o kurios – ne. Toks požiūris sukeltų didelę sumaištį konsultuojant, būtų atmetos veiksmingos kai kurių psichologinių mokyklų įžvalgos ir pasiūlytos technikos vien dėl to, kad kai kurie jų pasisakymai neatitinka krikščioniškos minties. Būtų prarastas didžiulis daugelio metų psichologų įdirbis ir vertingi žmogiškos sąmonės tyrimai. Psichologijos ir teologijos santykio klausimas konsultuojant išlieka aktualus ir po daugelio diskusijų, todėl labai svarbu apsibrėžti pamatinius krikščioniško požiūrio į žmogų aspektus, kurių neturėtų peržengti nė vienas krikščionis konsultantas, kokiai mokyklai jis beatstovautų. Šiame skyriuje bus atskleista konsultanto asmens ir jo vertybių bei nuostatų svarba, nes galiausiai konsultanto asmuo ir jo elgsena nulemia, konsultacija yra krikščioniška ar ne.

1.1. Krikščioniškas požiūris į žmogų

Pirmas ir pamatinis teiginys, kalbant apie krikščionišką požiūrį į žmogų, remiasi žodžiais iš Pradžios knygos: „Dievas sukūrė žmogų pagal savo paveikslą, pagal savo paveikslą kūrė jį; vyrą ir moterį; sukūrė juos“ (Pr 1, 27). Šiose Šventojo Rašto eilutėse savo atspirties tašką randa visa biblinė antropologija, tad tikslinga šiuo teiginiu, kaip pamatiniu, pasiremti nusibrėžiant darbo tyrimo gaires. Mintis, kad žmogus sukurtas pagal Dievo atvaizdą, iškelia žmogaus kilnumo idėją į neregėtas aukštumas ir ragina visuose svarstymuose apie žmogų ieškoti dieviškos prigimties, brėžia aiškią takoskyrą tarp žmogaus ir kitų biologinių gyvių. Krikščioniškoji antropologija pasipildo teiginiu, kad Dievas Jėzuje Kristuje tapo žmogumi: „Žodis tapo kūnu ir gyveno tarp mūsų“ (Jn 1, 14). Šie du teiginiai nurodo nepaprastą žmogaus kilnumą, kuris kyla iš paties Dievo. „Kadangi žmogus sukurtas panašiu į Dievą, jis yra orus kaip asmuo; jis nėra tik kažkoks daiktas, bet pats yra kažkas. Jis gali save pažinti, save valdyti, laisvai atsiduoti ir bendrauti su kitais asmenimis“

(KBK, nr. 357). Biologijos mokslo atradimai, nors ir daug pasakantys apie žmogaus fizinį funkcionavimą, negali visiškai atskleisti žmogaus paslapties. Taigi gyvūnų elgesio studija negali būti automatiškai perkelta žmogui, nes jis yra daugiau nei fizinių dalių suma. Toks požiūris į žmogų ne visada kyla natūraliai, ypač kai tenka susidurti su psichinės ar fizinės ligos pažeistais ar asocialiais asmenimis.

Gydytojas ar konsultantas dažniausiai susiduria su ligoniais ar krizės ištiktais asmenimis, tad visada kyla pavojus visų pirma matyti ligą ir krizę, o ne už jų esantį žmogų. Ši matymą iš dalies provokuoja ir pats krizės ištiktas žmogus, nes jo apsilankymo pas gydytoją ar konsultantą priežastis ir yra noras įveikti ligą ar krizę. Todėl svarbi paties konsultanto nuostata ir sąmoningas apsisprendimas stengtis atpažinti žmoguje vertingą Dievo kūrinį, žvelgiant krikščioniškai, – savo brolių ar sesę Kristuje, asmenį, vertingą pačia savo prigimtimi, pašauktą į amžiną bendrystę su Kūrėju. Tokia nuostata svarbi ir paties konsultanto psichinei bei dvasinei sveikatai, nes leidžia savo darbe išgyventi tarnystės džiaugsmą, neleidžia pasinerti į rutiną ar nuovargį, kylantį bendraujant su irzliais, psichologinę pusiausvyrą praradusiais žmonėmis ar pažeistos psichikos klientais. Matydami kitame ne tik ligos ar krizės ištiktą žmogų, bet ir savo brolių ar seserį, pašauktą į tokį pat kilnumą ir laimę kaip ir tu, leidžia puoselėti pagarbų santykį su klientu, kur gali skleistis tarpusavio pagarba ir meilė, leidžiama gydančiai Dievo Dvasiai veikti per konsultantą. Tokia konsultanto nuostata palieka vietos minėtai žmogaus prigimties paslaptį, nuolankiai pripažįstant, kad ne viskas priklauso nuo mūsų, žmogaus sąmonėje gali vykti mums nesuvokiami ir tik konkrečiam žmogui būdingi procesai. Netikinčiamajam tai gali skambėti tik kaip gražūs, nieko nesakantys žodžiai, tuo tarpu tikintysis tai yra patyręs savo gyvenime, kadangi kalbame apie krikščionišką konsultavimą, neturėtume atmesti ir šio pagalbos šaltinio – Šventosios Dvasios veikimo.

Realistiškai į pasaulį žvelgiantis žmogus negali nematyti, kad ne viskas čia gerai. Galiausiai pats ligos faktas ar pašliję žmonių santykiai rodo, kad pažeistas tas „Dievo atvaizdas“, apie kurį rašyta. Galiausiai paties žmogaus negebėjimas tinkamai tvarkytis su savo mintimis ir emocijomis rodo tobulumo trūkumą. Tokie svarstymai atskleidžia kitą labai svarbų krikščioniškojo požiūrio į žmogų aspektą, kuris remiasi teiginiu, kad mūsų prigimtis yra sužesta nuodėmės. Mokymas apie gimtąją nuodėmę paaiškina blogio buvimą pasaulyje ir žmoguje, iškreiptą Dievo paveikslą, kuris ypač aiškiai matomas

fizinės ar psichinės ligos ar negalios apimtame asmenyje. „Dėl gimtosios nuodėmės žmogaus prigimties galios yra susilpnėję, išmanymas aptemęs, jis pats pasmerktas kančiai ir mirčiai, linkęs į nuodėmę“ (KBK, nr. 418). Gimtosios nuodėmės koncepcija leidžia suvokti, kodėl ne viskas pasaulyje yra tobula, kartu ragina to tobulumo siekti ir bandyti pamatyti ne tai, koks kitas žmogus yra, o koks jis yra norėtas. Nekviečiame nematyti realybės, bet raginame išlaikyti pagarbą žmogui, kokioje situacijoje jis dabar bebūtų. Nuodėmės ir jos pasekmių atskyrimas nuo žmogiškojo asmens konsultuojant leidžia išlaikyti pagarbą santykių su žmogumi, kartu primena apie nuodėmės realybę ir jos pasekmes, su kuriomis tenka gyventi. Čia atsiranda labai konkreti įtampa tarp fizinės ir dvasinės negalios, nes, turint reikalą su psichika, labai nelengva atskirti, kur baigiasi viena ir prasideda kita. Tikintis konsultantas šiuo atveju pranašesnis už vien tik empiriniais metodais besivadovaujantį konsultantą, nes šalia psichoterapijos siūlomų metodų gali pasiremti ir dvasine pagalba. Būtų visiškai neteisinga teigti, kad kiekviena liga ar negalia yra asmeninio žmogaus nuodėmingumo pasekmė. Katalikų Bažnyčia moko, kad mes visi, kaip žmonija, esame sužeisti nuodėmės ir visi jaučiame jos pasekmes, visiems reikia Dievo malonės ir gailestingumo. Tai, kad šiandien kažkieno padėtis yra geresnė, jam turėtų pažadinti nuolankumo ir dėkingumo Dievo malonei jausmą, o ne puikuotis ir žvelgti į kitą iš aukšto. Kiekvienas tikintis konsultantas turėtų atminti, kad tik skirtingai susiklosčiusios aplinkybės lėmė, kad jis pats nesėdi kliento kėdėje. Ši mintis lemia kitą svarbią dilemą, kiek žmogus yra atsakingas už esamą savo padėtį ir kiek jis yra tiesiog aplinkybių auka?

Kad būtų įmanoma svarstyti apie asmens atsakomybę už asmeninius sprendimus, reikia aptarti dar vieną krikščioniško požiūrio į žmogų aspektą – laisvą valią, nes jei nėra laisvos valios, negali būti ir atsakomybės. Franco Giulio Brambilla, kalbėdamas apie žmogaus laisvą valią, skiria du aspektus – laisvą valią, kaip žmogaus gyvenimo kokybę ir kaip tikslą. Laisvė, kaip gyvenimo kokybė, nusako gebėjimą brandžiai ir atsakingai naudotis laisve, tuo tarpu tikslas nurodo tai, kad visiškai laisvė išsiskleis tik amžinybėje, o čia ji gali pamažu augti, atitinkamai didėjant žmogaus brandai (Brambilla, 2009). Būtų sudėtinga kalbėti apie kokybišką ir visavertį žmogaus gyvenimą, jei asmens laisvė veikti ir spręsti yra suvaržyta. Katalikų Bažnyčia Vatikano II susirinkimo dokumentuose teigia, kad „žmogaus apsisprendimas už gerį įmanomas tikrai laisvės sąlygomis“ (GS, nr. 17). Krikščioniškomis vertybė-

mis besivadovaujantis konsultantas sieks padidinti savo kliento sprendimų laisvę, padėdamas išsivaduoti iš nepagrįstų baimių ar kompleksų, kartu primindamas atsakomybę už daromus sprendimus ir taip ne tik padės klientui įveikti sunkumus, bet ir ugdys jo žmogišką brandą. Juk tikrasis brandumas, be viso kito, siejamas ir su psichologine sveikata bei dvasingumu. Abelardo Lobato pažymi dar vieną laisvos valios veikimo erdvę – gėrio troškimą. Jis rašo: „Žmogaus užduotis prigimtiniuose dalykuose siekti savojo gėrio ir laisvę pasinaudoti taip, kad žmogiški veiksmai būtų nukreipti į jiems pritinkantį gėrį. Laisvė gali orientuoti, bet gali ir suklaidinti. Žmogaus veiklai būdingas įstabus polinkis į gėrį. Visi impulsai kyla iš potraukio ir vidinio imperatyvo, iš *lex naturalis*, pagrindžiančio žmogaus veiklumą ir ženklinančio Dievo dalyvavimą racionaliose būtybėse. Laisvo žmogaus autonomija nesuvaržoma, bet skatinama ir pagrindžiama. Pagrindinis įstatymas kiekvieną protingą žmogų įpareigoja: daryk gėrį ir nedaryk blogio“ (Lobato, 2001, p. 203–204). Kad toks laisvės skatinimas būtų autentiškas ir atsakingas, konsultantas turi jausti pareigą pats žmogiškai bręsti ir savo gyvenime vadovautis tais principais bei vertybėmis, kurias bando perduoti klientui. Nereikėtų pamiršti ir to, kad ligos pažeisto žmogaus laisvės ir atsakomybės santykis gali būti labai skirtingas, todėl krikščionis konsultantas turi išlikti jautrus vertindamas kito žmogaus veiksmus. Dažnai gali taip atsitikti, kad klientas bandys perkelti atsakomybę ant konsultanto pečių, nes pats jausis nepajėgus priimti sprendimų. Konsultantas turėtų saugotis tokio perkėlimo, nes klientas gali tapti visiškai priklausomas nuo konsultanto sprendimų, net paprasčiausiose gyvenimo situacijose, todėl atsakingas konsultantas stengsis ugdyti kliento pasitikėjimą savimi, mokys priimti vis didesnę atsakomybę už savo veiksmus ir kartu ugdyti jo žmogaus laisvę.

Kalbėjimas apie nuodėmę ir malonę psichologijos kontekste iš pirmo žvilgsnio gali pasirodyti perdėtai teologinis, tačiau religinės nuostatos gali lemti ar paveikti krikščionio konsultanto darbą, todėl visiškai teisėtai svarstytinos. Reikia iš karto akcentuoti, kad krikščionis konsultantas jokių būdu negali primesti savo įsitikinimų klientui. Jei žmogus yra tikintis, tą jo tikėjimą galima panaudoti, siekiant greitesnio vidinio gijimo, tačiau jei tikėjimo neturi, tai konsultacija tikrai nėra ta vieta, kur būtų evangelizuojama. Reikia atminti, kad psichologiškai ar fiziškai sužeistas žmogus ne visiškai adekvačiai suvokia aplinką, jo sprendimų laisvė suvaržyta negalios, todėl nederėtų jam piršti vienu ar kitu įsitikinimu. Tiesa, ištikusi nelaimė gali pastūmėti žmogų

susimąstyti apie transcendentinę realybę, tada konsultanto pareiga padėti susigaudyti jo ieškojimuose, tačiau turėtų atminti, kad tikėjimas yra Dievo malonės, o ne žinių perdavimo dalykas. Štai čia kaip tik ir yra ta erdvė, kur konsultantas turi leisti veikti Dievo malonei. Reikia panagrinėti ir kitą malonės aspektą – jos veikimą konsultanto gyvenime bei atliekant tarnystę. Tikintis konsultantas, patarnaudamas negalios ištiktam žmogui, turi galimybę įgyvendinti savo, kaip krikščionio, pašaukimą būti mylinčio Dangaus Tėvo atvaizdu kenčiantiems ir taip brandinti savo paties tikėjimą bei augti Dievo malonėje. Tikintis konsultantas susiduria su kasdieniu iššūkiu psichinės ligos, negalios ar krizės ištiktame žmogui atpažinti Dievo sukurtą ir Jo mylimą asmenį. Jis yra kviečiamas apmąstyti įsikūnijimo – Dievo tapimo žmogumi – slėpinį, taip pat nuolat atminti, kad Dievas nepasmerkia žmogaus ir jo neapleidžia, net jei tai yra nuodėmės iškreiptas Jo atvaizdas. Krikščionis tiki, jog Dievas pats prisiėmė žmogaus prigimtį, kad primintų pirmųjų jo kilnumą ir atkurtų Dievo vaiko garbę. Tokios nuostatos konsultantui gali labai padėti susidūrus su sunkiomis situacijomis, išgyvenant nuovargį ar sunkumus, kai visos pastangos, rodos, neduoda norimų rezultatų. Tokiais atvejais galima konkrečių atvejį pavesti Dievo malonei, tikintis, kad Jis papildys tai, ko mes dėl savo žmogiško silpnumo bei ribotumo nesugebame.

Svarstant įvairius krikščioniško požiūrio į žmogų aspektus, neišvengiamai susiduriame su vyro ir moters klausimu. Šiandien krikščioniškame pasaulyje niekas neabejoja, kad vyrai ir moterys yra vienodai kilnios prigimties, tačiau reikia pripažinti ir didelę kultūrinių papročių įtaką. Tai niekada nebuvo lengva tema, tad bandant pristatyti krikščionišką požiūrį į vienodą vyro ir moters kilnumą, būtina platesnė apžvalga. Kultūrinis požiūris į vyrą ir moterį padarė didelę įtaką Biblijos skaitytojo suvokimui. Tuo galima paaiškinti ir požiūrio į vyrą bei moterį kaitą krikščioniškoje mintyje ir iš to kylančias skirtingas tų pačių Biblijos eilučių interpretacijas. Pradžios knygos tekstas žmogaus kilnumą kildina iš to, kad šis buvo sukurtas pagal Dievo panašumą (plg. Pr 1, 27). Tačiau iškart kyla interpretacijos sunkumų. Turime du kūrimo tekstus, viename iš pradžių sukuriamas Adomas, vėliau iš jo šonkaulio kuriama Ieva (plg. Pr 2, 21–22), kitame – Dievas iš karto sukuria abu. „Kaip vyrą ir moterį sukūrė juos“ (Pr 1, 27). Tai leido atsirasti įvairioms spekuliacijoms. Vieni teigia, kad vyras yra kilnesnis, nes sukurtas pirmiau, kiti – kad vyrai ir moterys yra visiškai vienodi, nes sukurti kartu. Svarstant, kas kaltas dėl pirmosios nuodėmės, kaltė dažniausiai būdavo primetama moteriai. Rei-

kia pabrėžti, kad nė vienas iš šių požiūrių neatitinka šiandieninės Bažnyčios minties. Atidus Biblijos skaitytojas pastebės, kad Šventasis Raštas nededa lygybės ženklų tarp vyro ir moters. Šventraštis formavosi patriarchalinėje visuomenėje, ir vyras, būdamas ne tik socialinis, bet ir religinis lyderis, per savo vyriško suvokimo prizmę bandė pažinti Dievą. Teisingumo dėlei reikia pasakyti, kad Biblijoje gausu ir moteriškų personažų, pasižyminčių drąsa ir išmintimi, tačiau vyraujanti socialinė nelygybė tarp vyro ir moters nulėmė, kad moteris vertinta kaip silpnesnioji ir mažiau vertinga lytis. Dažni vyro ir moters įvaizdžiai turėtų nusakyti skirtingas charakteristikas ar santykio ypatumus. Dievas dažnai vaizduojamas kaip vyras, besirūpinantis savo tauta, kuri vaizduojama kaip sužadėtinė, taip visai žmonijai priskiriant ir moteriškąjį aspektą. Kitose vietose Dievas prisistato kaip motina, besirūpinanti savo vaikais, taigi norintieji gali atrasti įvairių pavyzdžių, kur abi lytys išskiriamos ir kartu kviečiamos į santykį. Šiuolaikinis krikščioniškasis mokymas kalba apie lyčių skirtingumą, bet vienodą kilnumą, vienodai atpirktą ir pašauktą į tą pačią bendrystę su Dievu. Moters ir vyro skirtumus pabrėžia ne tik skirtingas jų pasaulio suvokimas, tai leido plėtoti moterų ir vyrų psichologijos tyrimus. Bažnyčioje kalbama ir apie skirtingą vyro bei moters dvasingumą, kuris leidžia pažinti ir įvertinti skirtingus Dievo atributus, bruožus, kurie padeda vyrui ar moteriai augti maldoje užmezgant ypatingą vidinį ryšį su Dievu.

Kalbant apie ligą ar sutrikimą, dvasinis konsultantas krikščionis nuolat susidurs su iššūkiu – išlaikyti pusiausvyrą tarp dvasinės ir kūniškos prigimtys. Apie tai šiek tiek plačiau bus svarstoma tolesniame šio darbo skyriuje. Kadangi psichika tarsi neturi jokios fizinės apibrėžties, senaisiais laikais vos ne visi psichiniai sutrikimai buvo priskiriami dvasinei plotmei. Tai neretai vertė ieškoti sergančiojo kaltės, tarsi jis kažką ne taip padarė, todėl yra baudžiamas. Dažnai psichinės ligos būdavo painiojamos su apsėdimais, tai dar labiau stūmė ligos pažeistą žmogų iš visuomenės. Net ir šiandien nėra paprasta nustatyti takoskyros tarp psichinių bei dvasinių negalavimų. Egzorcizmu užsiimančios dvasininkai visada skatinami konsultuotis su psichiatrijos specialistais, galbūt ir šiems nepakenktų dvasininko konsultacija tam tikrais netipiniais sutrikimo atvejais. Tikintis konsultantas čia galėtų labai pasitarnauti, padėdamas abiem pusėms surasti bendrą kalbą. Svarbu atminti, kad sutrikimas dažnai yra fiziologinio pobūdžio, tada nebūtina ieškoti kažkokių dvasinių priežasčių, tačiau visada išlieka galimybė, jog yra ir kažkas daugiau. Šiame darbe šalia konsultavimo metodų aptariame ir krikščionio konsultanto

vertybes bei požiūrį į pasaulį, nes būtent jis bus tas, kuris tuos metodus taikys, tad konsultanto dvasinis požiūris į pasaulį ir klientą tampa labai svarbus. Suvokimas, kad prieš tave yra asmuo, pašauktas gyventi amžinai, atima laikinumo perspektyvą ir padaro konsultantą atsakingą ne tik klientui ar kitiems žmonėms, bet ir Dievui. Bandymas padėti žmogui yra svarbus ne tik siekiant pagerinti dabartinio gyvenimo kokybę, bet ir turi ruošti susitikimui su Kūrėju. Toks požiūris atima argumentus iš eutanazijos šalininkų, raginančių greičiau užbaigti nepagydomų ligonių kančias ar sutrumpinti ilgą ir sekinančią senatvę. Tiesa, ligos ar negalios gali nepavykti pašalinti, bet tai ne priežastis atsisakyti žmogui padėti kuo žmoniškiau nugyventi likusias dienas. Krikščionis konsultantas tiki ir pripažįsta, kad, nepaisant visų įdėtų pastangų, neretai žmogaus pilnatvė išsiskleis tik Danguos karalystėje, tačiau tie metai, kurie skirti nugyventi čia, gali būti pažymėti arba malonės ir bendrumo jausmo, arba apleidimo ir visiškos vienatvės. Krikščionis konsultantas gali labai pasitarnauti, kad kliento žmogiška būtis taptų pakeliama ar net palaiminta, šiame darbe, be psichologinio pasirengimo, jis tikrai neturėtų atmesti ir asmeninio dvasinio augimo, mokantis priimti dievišką pagalbą.

Kalbant apie dievišką pagalbą, svarbu pažymėti Šventosios Dvasios veikimą, kuris yra neatsiejama tikinčiojo gyvenimo dalis. Tai galioja tiek konsultanto, tiek kliento asmeniui. „Ta Šventosios Dvasios galybe Dievo vaikai gali duoti vaisių. Kas mus įskiepijo į tikrąjį Vynmedį, leis mums vesti Dvasios vaisių, kurie yra meilė, džiaugsmas, taika, kantrybė, malonumas, gerumas, ištikimybė, romumas, susivaldymas“ (KBK, nr. 736). Šie išvardyti Šventosios Dvasios veikimo vaisiai yra svarbūs ir psichinei žmogaus sveikatai. Praradus bent vieną iš jų – ar tai būtų meilė, kantrybė, taika ar susivaldymas – kyla konfliktų ir nerimas, lemiantis psichologinės pusiausvyros praradimą. Galima šias problemas bandyti spręsti ir grynai psichologiniu būdu, tačiau tikintis žmogus turi papildomą pagalbą, kylančią iš dvasinio šaltinio. Tikintis konsultantas suvokia, kad ir jam pačiam reikia Šventosios Dvasios pagalbos asmeniniame gyvenime, ypač stengiantis padėti kitam žmogui. Jis, turėdamas psichologinių žinių suteiktos patirties, neatmes ir Dvasios vedimo, padedančio geriau suvokti kitą asmenį ir pasitelkti išmintį, pranokstančią žmogišką supratimą. Dažnai kalbama apie gydytojo nuojautą, tikintysis čia mato Dvasios vedimą. Tikintis konsultantas pripažįsta galimybę Dievo Dvasiai veikti kliento gyvenime, jis visaip skatins tikintį klientą atsiverti galybei, kuri gali perkeisti žmogaus gyvenimą ir padėti atrasti stiprybę, įveikiant

iškilusius sunkumus. Tikintis konsultantas būtinai į savo praktiką įtrauks ir maldą už klientą, net jei ji bus slapta, klientui apie tai nė nežinant.

Ši Dvasios vedimo bei psichologinių žinių sąsaja ir lemia krikščioniškos konsultacijos pobūdį bei jos naujumą, palyginti su grynai psichologijos mokyklų taikomais metodais. Ankstyvosios psichologinės mokyklos dažnai pasitikėjo tik empiriniais psichologijos tyrinėjimais ir, Švietimo epochos paveiktos, stengėsi atmesti bet kurį dvasinį aspektą. Tuo tarpu dvasiniai vadovai, susidurę su žmogų užgiūvančiais sunkumais, visą dėmesį sutelkdavo į Dvasios veikimą, neretai neatsižvelgdami į grynai fizinio pobūdžio psichines negalias. Gebėjimas derinti psichologines ir teologines žinias atveria naujų galimybių tiek padėti klientui, tiek pačiam konsultantui augti kaip asmenybei, veiksmingai tarnaujant artimui.

1.2. Teologijos ir psichologijos santykis krikščioniškos konsultacijos metu

Ne taip paprasta apibrėžti, koks turėtų būti teologinių įsitikinimų ir psichologijos santykis konsultuojant. Yra įvairių būdų pažvelgti į krikščionišką konsultaciją ir taikomus metodus, vis dėlto krikščioniškojo mokymo, paremto Šventuoju Raštu ir Bažnyčios tradicija, vaidmuo išliks ypač svarbus. Negalima kalbėti apie krikščionišką konsultavimą, jei konsultantas nesivadovauja krikščioniškomis vertybėmis, jų suformuotu požiūriu į žmogaus asmenį, neturi teologinio išprusimo, nesusipažinęs su Bažnyčios socialiniu mokslu. Neužtenka būti nominaliu krikščioniu, kad galėtum savo konsultavimą pavadinti krikščionišku, būtinas išsamus krikščioniškų tiesų pažinimas, gyvenimas jomis ir tų tiesų integravimas į konsultavimo procesą. Nėra grynai krikščioniško konsultavimo modelio. Kiekvienas konsultantas daugiau ar mažiau vadovausis įvairių psichologinių mokyklų patirtimi ir siūlomais veikimo metodais, tad tik pats konsultantas ir jo požiūris į pasaulį bei klientą gali vieną ar kitą metodą padaryti krikščionišku arba ne. Šiame darbe ir siekiama pastebėti įvairių mokyklų stipriąsias ir silpnąsias puses, mėginti suderinti jų siūlomus metodus su krikščioniška asmens samprata. Psichologinės mokyklos neplėtoja teologinės minties ir dažnai eina praktinio empirizmo keliu, tad kyla nelengvas klausimas ir užduotis, kiek ir kaip integruoti savo tikėjimą bei požiūrą į konsultavimo procesą.

Nemažai autorių savo straipsniuose siūlė įvairių metodų, kuriais remiantis būtų galima integruoti psichologiją į teologiją ar teologiją į psichologiją, taip tarsi susiejant šias disciplinas, kas, mūsų įsitikinimu, nepasitarnautų nei vienai, nei kitai pusei. Pavyzdžiui, Davidas N. Entwistleris ir Stephenas K. Moroney'ius siūlo kraštutinį požiūrį – psichologiją padaryti visiška teologijos tarnaitė, kuri padėtų geriau suprasti Šventąjį Raštą, Dievą ir žmogų. Tokiu atveju psichologija padėtų spręsti ne žmogaus psichologines problemas, o geriau suprasti teologiją. Taikydami įvairius psichologinius modelius, autoriai nagrinėja skirtingus biblinius personažus, jų motyvus, skirtingą santykį su Dievu. Pats Dievas tampa psichologinio tyrimo objektu, siekiant geriau suprasti Jo veikimą per žmogiškus psichologijos modelius. Minėtų autorių įsitikinimu, žmogaus ir Dievo psichika turėtų veikti panašiai, nes žmogus sukurtas pagal Dievo paveikslą ir panašumą. Jėzus jiems taip pat yra tyrimo objektas ir, taikydami grynai psichologijos mokslo metodus, jie bando perkurti teologiją, tvirtindami, kad psichologiniai tyrimai atvėrė naujų horizontų teologijos studijoms (Entwistler, Moroney, 2011). Kita grupė, kaip kad Nancey Murphy, metasi į kitą kraštutinumą ir teigia, kad psichologija, kaip mokslas, be teologijos neišgyvens, kad išvis neįmanoma tyrinėti psichikos, nepažinus dvasios gelmių. Jų įsitikinimu, įvairios psichologinės mokyklos tik kuria niekuo neparemtus psichologinius modelius, kurie veikia tik tam tikros ligos sužalotų asmenų atveju, bet jokia būdu netinka apibrėžti sveiko žmogaus mąstysenos. Psichoanalizės pasiūlytą sąmonės modelį jie atmeta kaip absurdišką, niekuo neparemtą fantazijos vaisių ir ragina Biblijoje ieškoti atsakymų apie žmogaus sąmonės veikimą, nes tik čia randama tikroji Dievo autoritetu paremta išmintis (Murphy, 2005). Nors N. Murphy teiginuose yra kraštutinumų, dauguma krikščionių autorių ieško tam tikros pusiausvyros tarp psichologijos ir teologijos teiginiais paremtų integracijos ir sąveikos modelių. Nemažai krikščionių psichologų siūlo įvairių psichologijos ir teologijos integracijos modelių, čia juos lenkia Brianas E. Eckas, savo tyrime apžvelgęs, jo nuomone, visus įmanomus teologijos ir psichologijos integracijos modelius, aprašęs net dvidešimt septynis galimus sąveikos būdus, kurie apibrėžia konsultavimą ir psichoterapiją. Išsamiau visų jo pasiūlytų modelių nepristatysime, nes visus juos galima apibūdinti keturiais integracijos tipais arba paradigmomis, kurių pavadinimus pasiskolinsime iš to paties B. E. Ecko: integralioji ir neintegralioji paradigmos, manipuliatyvi ir nemanipuliatyvi paradigmos (Eck, 1996). Pakomentuosime jas plačiau.

„Neintegralioji paradigma remiasi vien tik teologijos supratimu apie tai, kas yra tiesa. Visa kita priimama atmetimo principu, tai yra, jeigu kokie nors duomenys prieštarauja biblinėms-teologinėms tiesoms, jie paprasčiausiai atmetami, paliekant tik tai, kas patvirtina ar paremia jau turimus įsitikinimus“ (Eck, 1996, p. 101). Tai labai konservatyvus požiūris, labiau būdingas tam tikroms radikalioms protestantiškoms bažnyčioms, reikalaujančioms iš savo narių aklo pasitikėjimo. Toks požiūris, tiesą sakant, neatlaikytų rimtesnės biblinės-teologinės kritikos, jis dažniausiai remiasi vienašališkais vienos ar kitos religinės grupės lyderio pasvarstymais, kuriuos jis pateikia kaip absoliučią tiesą.

„Manipuliatyvi paradigma remiasi tiek teologinėmis, tiek psichologinėmis žiniomis, tačiau psichologiniai duomenys turi būti pritaikyti, kad juos būtų galima naudoti kartu su teologiniais“ (Eck, 1996, p. 101). Toks dirbtinis tiesų ar faktų „pritempimas“ verčia abejoti daromų išvadų objektyvumu ir teisingumu, nes kelia įtarimų, kad vieni faktai sureikšminami, o kiti nuvertinami. Taip gali lemti ir gnostinį reliatyvizmą, nes faktai parenkami, atsižvelgiant į tai, kokią tiesą siekiama apginti, o ne remiantis faktais ieškoma tiesos.

„Nemanipuliatyvi paradigma lygiagrečiai taiko tiek psichologinius metodus, tiek teologinius įsitikinimus, pasirinkdama, kas tuo metu yra veiksmingiau“ (Eck, 1996, p. 101). Iš dalies tai sąžininga, tačiau verčia konsultantą atsiriboti nuo atliekamos veiklos, o tai kelia abejonių, ar jis pats tiki tuo, ką daro, be to, tai gali paskatinti taikyti ir visiškai nepriimtinius metodus, kai darbas atskiriamas nuo moralės. Galima prisiminti ne tokius senus įvykius, kai per karą koncentracijos stovyklose be jokių skrupulų buvo daromi medicininiai eksperimentai su gyvais žmonėmis, tarsi siekiant gėrio, bet kartu paminant savo žmogiškumą.

„Integralioji paradigma yra artima nemanipuliatyviai paradigmai, tačiau žengiamas dar vienas žingsnis pirmyn ir teigiama, kad psichologinių technikų negalima atskirti nuo konsultanto asmens, jo įsitikinimų ir požiūrio į klientą. Sėkmingai ir veiksmingai konsultacijai būtinas visiškas konsultanto, kaip asmens, dalyvavimas“ (Eck, 1996, p. 101). Toks integralus požiūris artimiausias krikščioniškai pozicijai, kuri teigia, kad asmuo, jo pažiūros ir veiksmai turi darniai sietis ir sudaryti vientisą visumą. Ši pozicija neragina konsultanto klientui primesti savo pažiūrų, tik skelbia, kad neįmanoma nustumti į šalį to, kuo tiki, ir to, kaip matai pasaulį, be to, tai gali tapti atramos šaltiniu, siekiant padėti klientui. Toks integralus tikėjimo ir psichologijos ryšys gali

būti ypač veiksmingas, kai tikintis klientas kreipiasi į tikintį konsultantą, gerai žinodamas, pas ką ateina, kokios konsultanto pažiūros. Tada jie abu gali veiksmingai darbuotis, panaudodami viską, ką geriausio gali pasiūlyti tiek psichologija, tiek teologija.

Šių dienų psichologijos profesorius, krikščionis konsultantas Keith'as Pufferis apie žmogaus asmenį suformavo septynis Biblija paremtus teiginius, kuriais remiasi savo konsultacijose: „Žmogus yra sukurta būtybė; jis sukurtas pagal Dievo atvaizdą; nupuolęs ir nuodėminga prigimtimi; trokštantis atrasti prasmę; galintis patirti atpirkimą; galintis būti pripildytas Dievo Dvasios; galintis būti Dievo perkeistas ir Jo panaudotas“ (Puffer, 2007, p. 45). Nors šis autorius remiasi labiau protestantiška teologija, tačiau šiuose teiginiuose puikiai atskleidžiamas visiems krikščionims būdingas požiūris į žmogų. Panašumas į Dievą, nuodėmės sužeista prigimtis ir Dievo Dvasios veikimas jau aptarti anksčiau. Šio autoriaus darbe nauja yra galimybė Dievui perkeisti žmogų, į psichologiją įtraukiant galimo „stebuklo“ sampratą. Teologiniame kontekste tai nebūtų netikėta, bet visiškai nauja psichologijoje, matyt, ilgametė autoriaus praktika su psichikos sutrikimų turinčiais ligoniais ar krizės ištiktais žmonėmis leidžia jam daryti panašias prielaidas. Įdomu tai, kad stebuklas siejamas su tikslingumu. Žmogus pagydomas tam, kad Dievo būtų panaudotas tam tikram tikslui. K. Pufferis ypatingą dėmesį kreipia ir į žmogiškas gyvenimo prasmės paieškas, jo teigimu, prasmę žmogus atranda tik suvokęs jam skirtą Dievo planą (Puffer, 2007). Beprasmybė išties yra tapusi didele šių dienų problema, o suvokimas, kad Dievas kiekvienam iš mūsų turi planą, kad mūsų gyvenimai turi prasmę, kuri galbūt šiuo metu dar neatskleista, nors egzistuoja, dažnam gali tapti stiprybės šaltiniu. Šis suvokimas svarbus ir konsultantui, nes ragina ieškoti prasmės net ir beviltiškiausiose atrodančiose situacijose. Kančia, liga, netektys ir nepasisekimai yra dažnos krizės priežastys, net ir patyrusiam konsultantui ne visada pavyksta visame tame įžvelgti prasmę ir atsiveriančių naujų galimybių klientui ar jo artimiesiems. Nepalaužiamas tikėjimas, kad viskas yra Dievo rankose ir tikinčiam galiausiai viskas išeina į gera, gali tapti svarbia atrama sunkumo akimirkomis. Amžinybės perspektyva, nors kartais ir sunkiai apčiuopiama, siunčia stiprinančią žinią, kad viskas ne veltui, nors, žvelgiant iš laikinumo pozicijos, atrodo užsibaigę tragiškai. Omenyje turimi tie atvejai, kai reikia padėti susitaikyti su mirties faktu, ypač jei mirtis netikėta ar smurtinė. Netikintis konsultantas tokiu atveju neturi ko pasiūlyti, tegali kviesti susitaikyti

su mintimi, kad visi vieną dieną mirsime, o šiuo atveju tai įvyko anksčiau. Tokie klausimai kaip: „kodėl?“, „kokia viso to prasmė?“, „kam tada iš viso gyvename?“, liks neatsakyti arba klientas turės pasitenkinti humanistiniais išvedžiojimais. Žinoma, konsultantui dirbant su netikinčiu klientu, teologiniai argumentai konsultuojamajam nepadės, bet taps tvirta atrama, kuri padės nepalūžti pačiam konsultantui, matant visą tą skausmą.

Krikščionis konsultantas, psichologijos profesorius, pastorius, daugelio straipsnių ir knygų apie krikščionišką konsultavimą autorius Siang-Yangas Tanas skiria penkis biblinio požiūrio į žmogų aspektus, kuriais bando remtis visose savo konsultacijose: „1. Esminiai psichologiniai ir dvasiniai poreikiai apima – saugumo poreikį (meilės poreikis), reikšmingumo poreikį (gyvenimo prasmė / tai, ką po savęs paliksim) ir vilties poreikį (atleidimas). 2. Pagrindinė problema yra nuodėmė – bet ne visos emocinės problemos kyla iš asmeninės nuodėmės. 3. Didžiausias žmonių tikslas – pažinti Dievą ir būti dvasiškai sveikam. 4. Problemiški jausmai dažniausiai kyla iš problemiško elgesio, o labiausiai iš problemiško mąstymo, tačiau visada būtina atsižvelgti ir į biologinį bei demonišką veiksnius. 5. Visada išlaikyti holistinį požiūrį į asmenį: visi turi fizinę, protinę / emocinę, socialinę ir dvasinę dimensijas“ (Tan, 2011, p. 329). Šis skirstymas gali priminti Abrahamo H. Maslowo aprašytą žmogaus poreikių piramidę, ypač kai kalbama apie saugumo, meilės ar reikšmingumo poreikius. Siang-Yangas Tano naujumas pasireiškia tuo, kad saugumo ir reikšmingumo poreikius jis apibrėžia kaip biblines-teologines savybes, remdamasis įsitikinimu, kad galutinai į juos bus atsakyta tik tada, kai žmogus į savo gyvenimą įsileis Jėzų Kristų ir Jo skleidžiamą Gerąją naujieną. Jis įsitikinęs, kad šie poreikiai giliai įsišakniję žmogaus prigimtyje ir dažnai yra iškreipiami bei žalojami nuodėmės, todėl būtina juos atpažinti, norint veiksmingai ir krikščioniškai padėti žmogui. Kalbėdamas apie dvasines kančias, autorius aptaria ir mistinį kančios aspektą, kad ši gali būti Dievo plano dalis, siekiant tikintįjį labiau apvalyti, ugdant dorybes ir pasitikėjimą Dievu, padedant supanašėti su Kristumi (Tan, 2011). Čia pravartu prisiminti ir ispanų mistiką šventąjį Kryžiaus Joną, jo mistinę patirtį, kurią aprašė savo veikale „Tamsioji naktis“. Tikinčiajam ne visa kančia beprasmė, konsultantui derėtų tai atminti. Svarbus Siang-Yango Tano pastebėjimas, kad nemažai problemų kyla dėl problemiško žmogaus elgesio, kai jo veiksmai neatitinka pasauležiūros, o pasaulio keliame iššūkiu viršija pasiruošimą juos suvokti ir priimti. Čia labiausiai gali pasireikšti konsultanto gebėjimas derinti savo

pasaulėžiūrą ir psichologiją, ieškant atraminių kliento pasaulėžiūros teiginių ir jais remiantis pradėti kurti psichologiškai sveiką asmenybę.

Mūsų įsitikinimu, svarbiausias elementas konsultacijoje yra ne konsultanto taikoma technika ar psichologijos mokykla, bet pats konsultanto asmuo: jo pasaulėžiūra, vertybės, požiūris į kitą žmogų. Kokią techniką konsultantas betaikytų, kokia mokykla besiremtų – viskas bus persmelkta jo savasties. Žinoma, konsultanto nuostatos dažnai nulems, kurią psichologijos mokyklą ar darbo su klientu metodus jis rinksis. Visos psichologinės mokyklos turi užslėptų „perliukų“, kaip ir teiginių, kurie turėtų priversti krikščionį suklusti, ar veikimo būdų, kurie tikinčiajam nepriimtini. Psichologijos mokslas, nors ir nesenas, vis dėlto yra išsidalinęs į daugybę šakų ir šakelių, visas jas apžvelgti, net ir prabėgomis, būtų labai sudėtinga užduotis. Egzistuoja įvairių mokyklų. Kaip antai klasikinė psichoanalitinė, analitinė psichologija, bihevioristinė terapija, humanistinės ir patirties psichologijos, sisteminės psichologijos (pvz., tarpusavio santykių ir šeimos terapija, bendruomenės psichologija ir prevencinės strategijos) ir pan. Nesigilindami į įvairių psichologijos mokyklų teiginius ir metodus apžvelgsime tik dvi iš jų – kognityvinės terapijos ir patirties terapijos mokyklas. Jas apžvelgsime vienu aspektu – koks jų požiūris į žmogaus asmenį ir kiek jis atitinka krikščioniškąją pasaulėžiūrą.

2. Kognityvinės ir patirties terapijų apžvalga krikščioniško požiūrio į žmogų šviesoje

Ši trumpa apžvalga bus tarsi dialogas tarp tariamai nereliginio ir grynai mokslinio terapinio psichologijos požiūrio į krikščionišką teologinę tradiciją. Reikia pripažinti, kad tai bus šiek tiek vienašališkas dialogas, kuriame krikščionišką požiūrį traktuosime kaip tiesą, kuri gali pateikti vertinimo atskaitos tašką, vis dėlto stengsimės būti sąžiningi ir pripažinti tas įžvalgas, kurias gali pasiūlyti įvairios psichologinės tradicijos, praturtindamos mūsų supratimą apie žmogų ir jo sąmonės veikimą. Pabrėžiame, kad bandymai sieti teologiją ir psichologiją yra ganėtinai nauji ir, kaip teigė vienas šio judėjimo pionierių Stantonas L. Jonesas, 1980 metais tik keletas teologijos fakultetų siūlė psichologijos įvadus kaip bandymą sieti teologiją su psichologijos mokslo atradimais, bet psichologijos bendruomenė tokius bandymus sutiko stebėtinai priešišškai, atmesdama bet kokio dialogo tarp psichologijos ir teologijos

galimybę (Jones, Butman, 2011). Tačiau, nepaisant pradinio nepasitikėjimo vieni kitais, dialogas vis dėlto vyksta ir šiandien turime gausybę studijų šia tema. Kunigai ir dvasiniai konsultantai gana sėkmingai savo darbe naudoja psichologijos mokslo pasiekimus, o ir psichologų bendruomenė pamažu atsiveria teologijos įžvalgoms, pripažindama dvasingumo naudą psichinei žmogaus sveikatai. Puikus to liudijimas gali būti Lietuvoje gimusi garsaus psichoterapeuto Aleksandro Alekseičiko krikščioniškoji žmogaus samprata, paremta psichoterapija, žinoma kaip intensyvaus gyvenimo terapija. Galiausiai ir Klaipėdos universitete atsiradusi *Dvasinio konsultavimo ir asistavimo* studijų programa liudija, kad toks dialogas vyksta ir turi ateitį.

Čia kaip tik tiktų paminėti, kad ne viskas taip sklandžiai einasi, kaip norėtusi. Amerikoje tebevyksta keletas teismų, siekiant atimti konsultanto licencijas iš krikščionių konsultantų dėl jų griežto pasisakymo homoseksualių žmonių atžvilgiu. Kartkartėmis pasigirsta radikalių judėjیشkos, budistinės ar islamiškos tradicijos atstovų pasisakymų, kad krikščionybė užteršė psichologijos grynumą savo atsineštomis vertybėmis ir pažiūromis. Taigi krikščionybės ir psichologijos santykio problema nėra paprasta, tačiau šiuo straipsniu nesiekama įrodyti krikščioniškų tiesų viršenybės, bet padėti krikščioniui konsultantui susigaudyti psichologijos idėjų ir mokyklų gausoje.

2.1. Kognityvinė terapija

Kognityvinė, kaip ir bihevioristinė, terapijos turi bendras ištakas ir abi remiasi įsitikinimu, kad žmogaus elgesys ir atsakomosios reakcijos nulemtos aplinkybių ir daugiau ar mažiau gali būti modeliuojamos keičiant jas bei jų sukeliamas įtakas, skirtumas tik tas, kur tų įtakų ištakas matė šių mokyklų atstovai. Abiejų šių teorijų atstovai dažniausiai paneigia žmogaus atsakomybę už savo veiksmus, matydamos žmogų kaip aplinkybių auką. Modeliuojant įtakas ir aplinkybes, galima paveikti žmogaus elgesį, tai sudaro šių mokyklų mokymo esmę. Tam tikromis situacijomis jų siūlomas modelis išties veikia. Tarkim, jei yra dirgiklis, keliantis nepatogumą, tai pašalinus šį dirgiklį nepatogumas išnyksta, bet tokio modelio tikrai negalima taikyti visoms su žmogaus elgesiu susijusioms situacijoms. Giežtojo biheviorizmo pristatytas mechaniškas veiksmo ir atoveiksmio teorijos perkėlimas į žmogaus sąmonės reakcijas išskyrė juos iš kitų, tuo tarpu kognityvinės mokyklos atstovai šį

modelį papildė asmens sąmoningu savo poelgių grandinės įsisąmoninimu, taip ją keičiant ir nukreipiant norima linkme.

Tiesa, kognityvinės psichologijos mokyklos gerokai evoliucionavo nuo gana primityvaus bihevioristinės teorijos elgesio modelio, tačiau tas faktas, kad abi šios mokyklos vis dar yra gyvybingos, nes padeda standartizuotai spręsti iškilusias problemas, verčia atkreipti į jas dėmesį ir panagrinėti detalčiau. Gana nežmoniška situacija buvo susidariusi, kai šios teorijos paskatinti stacionarių psichikos gydymo įstaigų atstovai taikė standartinį gydymą visiems ligoniams, tarsi jie kaip robotai būtų sukurti pagal vieną modelį. Ši sistema tarsi „užmiršta“, kad prieš tave gyvas asmuo ir įgalina taikyti „teisingus“ ir „patikrintus“ visiems tinkamus gydymo metodus. Krikščioniškas požiūris ragina į kiekvieną atvejį žvelgti kaip į unikalų, ligonius matyti ne kaip problemą, kurią reikia išspręsti, bet kaip bėdoje atsidūrusius brolius ir seseris, kuriems reikia ir galima padėti.

Krikščionybė žmogui mato daugiau negu tik protingą gyvulį, kurį galima suprasti pažinus jį valdančius instinktus ir išmokti jį valdyti įvaldžius tų instinktų manipuliaciją. Krikščionis konsultantas, net pažinęs psichologinius procesus, lemiančius vieną ar kitą reakciją, savo žinias taikys atsakingai, kad padėtų klientui psichiškai išlaisvėti ir taip padėtų jam suprasti, kas išprovokuoja vienas ar kitas jo baimes ar neurozes. Jis jokia būdu netaikys šių metodų, kad primestų savo idėjas ir priverstų žmogų elgtis „teisingai“ – pagal savo supratimą. Šių metodų supratimas svarbus siekiant padėti žmogui išsivaduoti iš jam taikytų nesąžiningų manipuliacijų, kas ypač dažnai pasitaiko bandant padėti žmonėms išsivaduoti iš sektų įtakos. Tiriant ar taikant šias technikas, pagrindinis krikščionio konsultanto vertinimo rodiklis yra didesnė žmogaus laisvė.

Kognityvinė terapija gali būti laikoma natūralia bihevioristinės terapijos evoliucijos pasekme, tačiau abi šios terapijos formos išlieka gyvybingos ir turi savo sekėjų, todėl panagrinėsime jas atskirai. Į šią terapiją atidžiau pažvelgti skatina ir tai, kad ji išlieka labai populiari. Amerikos psichologų asociacijos žurnalas „American Psychologist“, apžvelgdamas populiariausias psichologijos sroves, kognityvinę psichologiją įvardijo kaip „labiausiai populiarėjančią ir keliančią daugiausiai vilčių“ (Robins, Gosling, Clark 1999, p. 117). Ši terapija susilaukė ir gana didelio krikščioniškos auditorijos dėmesio. Williamas Backus ir Marie Chapien kviečia keisti mąstymą, tikint Dievo pagalba ir parama, save matyti kaip naują žmogų ir per tai spręsti nerimo ar

negebėjimo kažką atlikti problemas. Jie mokė savotiškai vidujai užsikoduoti, medituojant įsisteigti sau optimistinių minčių, pozityvių idėjų, viską užantspaudojuojant tikėjimu, kad Dievas padeda Juo pasitikintiesiems. Tiesa, kartais jų teiginiai skamba perdėm optimistiškai ir primena kai kurių protestantiškų bendruomenių pamokslavimą, kai kviečiama viską patikėti Dievui. Žmogaus problemos, jų teigimu, pristatomos kaip tikėjimo ar netikėjimo klausimas: jei tiki ir pasitiki Dievu, tai negali turėti problemų (Backus, Chapian 2000). Toks požiūris neteisingas, nes nukreipia dėmesį nuo bandymo spręsti sunkumus į tikėjimo stiprinimą. Tai gali paskatinti fanatiškumo apraiškas, kai atsisakoma gydytojo ar terapeuto pagalbos, tikint, kad pagalbos priėmimas iš žmogaus bus priimtas kaip nepasitikėjimo Dievu apraiška. Autentiška krikščioniška laikysena šioje situacijoje būtų išmintingai taikyti medicininius metodus ir prašyti Dievo pagalbos, tikintis sėkmingo rezultato. Pasitikėti Dievu, kaip vidinės stiprybės šaltiniu, yra pagirtinas dalykas, bet visiškas žmogiškos pagalbos atmetimas rodo netikėjimą, kad Dievas gali veikti per kitus žmones, suteikti išminties konsultantui ir jo tarnystės dėka padėti pasveikti.

Markas R. McMinnas ir Clarkas D. Campbellas, pagarsėję savo bendradarbiavimu su Bažnyčia ir jos vykdoma pastoracine veikla, rengdami psichoterapeutus krikščionis buvo įsitikinę kognityvinės terapijos krikščioniškumu, jie net išleido puikiai parengtą vadovėlį norintiesiems krikščioniškai konsultuoti, kuriame moko kognityvinės terapijos technikų, motyvuodami žmones pasitelkę biblinius tekstus ir ten aprašomus herojų pavyzdžius. Jie įtraukia maldą ir pasitikėjimą Dievu kaip stiprinantį terapinį motyvą (McMinn, Campbell, 2007). Šių autorių krikščionių populiarumas ir kompetencija kviečia pripažinti kognityvinę terapiją, kaip labiausiai priimtina krikščioniui, tačiau mokslinis ir kritinis požiūris reikalauja viską ištirti prieš galutinai ją priimant. Atsimenant šios terapijos bihevioristines ištakas, reikia aiškiai apibrėžti ribas ir apžvelgti pamatines idėjas, to ir bus siekiama, apžvelgiant kognityvinę terapiją šiame darbe nusistatytu aspektu – jos požiūriu į žmogaus asmenį.

Pirmasis ir labiausiai pastebimas skirtumas tarp bihevioristų ir kognityvistų pasireiškia tuo, kad kognityvinės teorijos šalininkai pripažįsta, jog vidiniai ar minties motyvai gali turėti įtakos žmogaus sprendimams ar elgesiui, o bihevioristai pasisako tik už išorės įtaką. Tarp šių dviejų kraštutinių nuomonių yra daug siūlomų teorijų, skelbiančių skirtingą vidaus ar išorės

įtakų svarbą. Tiesą sakant, vienareikšmiškai aprašyti kognityvistinį požiūrį į žmogų nelengva, nes tai, ką teigia vienas autorius, visiškai neigia kitas. Štai Markas R. McMinnas žmogų matė kaip labai religingą dvasinę būtybę, o Albertas Ellis teigė, kad žmogus yra proto bei kūno darinys ir Dievui nėra vietos protoingo žmogaus sąmonėje.

Kognityvinė teorija vis dar tebesivysto ir niekad netaps vienalytė, nes dėl savo plačių pritaikymo galimybių ji gali atitikti įvairių įsitikinimų žmonių terapijos poreikius, taigi ir krikščioniška mąstysena paremta kognityvinė terapija yra visiškai įmanoma. Kaip ir daugeliu kitų atvejų, viskas priklauso nuo konsultanto asmens ir jo pažiūrų. Stantonas L. Jones ir Richardas E. Butmanas, kaip, beje, ir daugelis kitų autorių, aprašydami kognityvinę psichologiją, skiria tris šios teorijos vystymosi etapus, kai susikūrė atskiros, labai stiprios ir skirtingos mokyklos. Kiekviena vėlyvesnė kognityvinės psichologijos mokykla atsiverdavo vis labiau, pripažindama vis daugiau galimų įtakų žmogaus veiksmams ir mintims, taip vis labiau atsitolindamos nuo griežtojo biheviorizmo.

Pirmoji kognityvistų banga teigė, kad žmogus neturi jokio pasirinkimo, yra visiškai priklausomas nuo minčių ir jausmų įtakos jo sprendimams, o antroji banga rėmėsi siekiu tas mintis, jausmus ir net įsitikinimus pakeisti naujais, taip koreguojant žmogaus elgesį ir reakcijas į aplinkos reiškinius. Atsiranda erdvė pasireikšti žmogaus laisvai valiai (Jones, Butman 2011). Įdomu, kad šiame kognityvinės terapijos vystymosi etape autoriai pasidalino į visiškai priešingas stovyklas. Albertas Ellis, nors ir pripažindamas įsitikinimų svarbą, visiškai atmetė religingumą psichoterapijoje (Ellis, 1971). Jis gynė ateizmą beveik su religingu uolumu, ateizmo vertybes priešpriešindamas krikščionybei (Ellis, 1980), nuolatos ir nuosekliai skelbė, kad *nuodėmės* sąvoka yra vos ne visų paranojų ir baimių priežastis (Ellis, 1960), galiausiai net ėmė teigti, kad klientą galima veiksmingai gydyti tik atvertus jį į ateizmą (Ellis, 2000). Toks kraštutinis nusistatymas sunkiai suprantamas, nes jeigu tikėjimas yra tokia didelė jėga, tai ją reikia panaudoti, o ne atmesti, nebent religingume matytum kliūtį, kuri neleidžia vykti teigiamiems pokyčiams. Kitas kraštutinis požiūris – tai jau anksčiau minėtų Stantonio L. Joneso ir Richardo E. Butmano nuostatos, kuriomis jie visiškai integravo krikščionybę į savo vystomą kognityvistinę terapiją, joje matydami puikų įrankį krikščio-

niui konsultantui. Jų įsitikinimu, kognityvinė terapija be krikščionybės tampa net pavojinga, nes, neturėdamas aiškių moralinių gairių, žmogus gali būti programuojamas siaubingiems dalykams (Jones, Butman 2011). Išties, kada išmokstama pakeisti vienas mintis ir emocijas kitomis, atsiranda pavojus, kad ši technika gali būti naudojama ne sunkumams, traumoms ar fobijoms gydyti, bet, pavyzdžiui, programuoti karių neapykantą vienai ar kitai grupei, formuoti visuomenėje stereotipus ir panašiai. Krikščionis konsultantas turi būti labai atidus taikydamas šias technikas, nes jos pateisinamos tik tuo atveju, jei didina žmogaus sąmoningumą ir nepriklausomybę nuo baimių, o ne sukuria naujus priešus ar įsileidžia stereotipines baimes.

Trečioji kognityvistų banga, iškilusi pačioje dvidešimto amžiaus pabaigoje, jau siekia savyje integruoti visa, kas įmanoma. Jai nesvetimos postmodernizmo ir dvasingumo idėjos. Atrodytų, ši srovė turėtų būti artimiausia krikščionybei, bet taip jau atsitiko, kad ji savo ištakas rado Rytų dvasingume (Jones, Butman, 2011). Budizmo paveikti psichoterapeutai bandė savo dvasingumo idėjas perkelti į kognityvinę terapiją. Iš budistinės praktikos buvo paimtos tokios sąvokos kaip pilnutinė sąmonė ir pasidavimas – susitaikymas (Hayes, Follete, Linehan, 2004). Pačios šios sąvokos neprieštarauja krikščioniškajam mokymui, tačiau dėl savo terapijoje naudojamo konteksto skleidžia budistinę filosofiją ir neturėtų būti taikytinos krikščioniškame konsultavime. Pati Steveno C. Hayeso siūloma terapija visų pirma kviečia priimti budistinę pasaulėžiūrą ir pagal ją modeliuoti savo mąstymą bei elgesį (Hayes, 2002). Pasaulyje gana populiarūs „guru“, kurie moko, kaip taisyklingai gyventi, kad išspręstum visas savo problemas. Deja, dauguma jų, pasitelkę kognityvinės psichologijos siūlomus įrankius, modeliuoja savo klientų sąmonę ir dažnai daro juos nuo savęs priklausomus. Kai kurios uždaros sektos taip pat praktikuoja kognityvinį sąmonės modeliavimą, tad nenuostabu, kad tokie autoriai kaip A. Ellis pasuko radikalaus ateizmo keliu, matydami iš to kylančią blogį. Tokios manipuliacijos visiškai nepriimtinos krikščioniškam konsultavimui, nes prieštarauja pamatinėms žmogaus laisvės ir orumo vertybėms.

Šis nuomonių ir žmogaus sąmonės poveikio mechanizmų pliuralizmas kelia nemažą sumaištį, bandant suvokti kognityvinę terapiją, nes paliekama didžiulė erdvė asmeninei interpretacijai, kartu tai suteikia galimybių integruoti savitą mąstymą ir pasaulėžiūrą į konsultavimo procesą. Aiškumo dėlei reikia atminti, kad kognityvinis mokslas studijuoja sąmonės procesus, tokius

kaip suvokimą, įsiminimą, išpūdžių atkūrimą ir reakciją. Pati ši sąmonės grandinė nėra nei krikščioniška, nei nekrikščioniška. Kontekstas, poveikio metodai, Šventosios Dvasios įtakos pripažinimas ar atmetimas – šie išoriniai veiksniai gali suformuoti skirtingus kliento problemos suvokimo modelius ir konsultanto veikimo būdus. Kognityvinė teorija ir terapija pirmiausia remiasi žmogaus pažinimo, suvokimo, atpažinimo procesais, per tai bandydama koreguoti jo elgesį. Kalbant apie kognityvinę terapiją, reikėtų pažymėti, kad ji žmogaus krizes bando padėti spręsti, remdamasi „kognityvinio disonanso ir jo įveikos“ principu. Kognityvinis disonansas – tai įstrigimas, neįstengiant suvokti ir priimti besikeičiančios aplinkos ar informacijos, kuri griauja nusistovėjusią žmogaus suvokimo sistemą arba schemą, paveiktą tam tikros pasaulėžiūros ar stereotipų. Kognityvinio disonanso elementų galima aptikti tikrai kone visose žmogaus išgyvenamose krizėse. Nesėkmės atveju žmogus ima ignoruoti realybę, tampa uždaras, fanatiškas ir net agresyvus. To pavyzdys yra islamo fundamentalizmas, virstantis net terorizmu, ar kai kurių krikščionių įsitikinimas, kad mokslas turi patvirtinti pažodinį Biblijos supratimą, nes būtent tokį jie laiko vieninteliu teisingu. Tokiu atveju pseudomoksliniais metodais mėginama įrodyti, kad Žemė sukurta per šešias dienas, o dinosaurai ir apskritai jokios evoliucijos nė būti nebuvo, nes kitoks pasaulio vaizdas griauja taip „įstrigusio“ krikščionio pasaulėvoką.

Nereikia užmiršti, kad žmogaus suvokimo studijoms didžiulę įtaką daro ir neurologijos mokslo pažanga, padėdama vis aiškiau suvokti, kaip žmogus pažįsta pasaulį. Nereikia atmesti ir pasaulėžiūros virsmo. Vis labiau žmogaus erdvę užpildant kompiuterinėms sistemoms, esame linkę kompiuterinius veikimo procesus – informacijos įrašymą, saugojimą ir atkūrimą bei susiejimą su kita informacija – nesąmoningai perkelti į tarpasmeninius santykius. Filosofai dar bando apibrėžti šią naują realybę, esame tikri, kad ir teologai turės pabandyti apibrėžti žmogaus socialinį vaidmenį šiame naujame informaciniame pasaulyje. Bet kuriuo atveju pamatinės krikščioniškos asmens vertinimo paradigmos lieka nepakitusios, ir jos turi likti aiškiu vedliu krikščionio konsultanto darbe, kokią terapijos formą jis bepasirinktų. Stantonas L. Jonesas ir Richardas E. Butmanas yra įsitikinę, kad „ši terapija, tinkamai integruota, gali atnešti daugiausia vaisių kuriant krikščioniškąją terapijos modelį“ (Jones, Butman 2011, p. 223). Bet visų pirma pats konsultantas turi aiškiai suvokti savo krikščionišką identitetą, vertybes ir leistino veikimo ribas, išlaikant absoliučią pagarbą kito žmogaus orumui, nepažeidžiant kito asmens laisvės

apsispręsti, pripažįstant galimą atgamtinį veikimą ir to veikimo įtaką kliento gyvenime. Visa tai susumavę, turime pripažinti, kad kognityvinė terapija gali tapti geru krikščionio konsultanto „įrankiu“.

2.2. Patirties terapijos

Šis pavadinimas aprėpia keletą psichologinių mokyklų ar terapijos būdų, kurių esminis bruožas yra humanistinis požiūris į konsultavimo procesą, iškeliant terapinio kliento ir konsultanto santykio svarbą. Terapinio seanso metu iškeliamas kliento patirčių svarba čia ir dabar, neprisirišant prie praeities įvykių. Carlo Rogerso dėka atsirado naujų psichologijos mokyklų, kurios yra ir panašios, ir turi savų ypatumų, todėl nemažai šių teorijų sudėtos į šią bendrą grupę. Žinoma, būtų galima šias terapijas skirti į *egzistencinę*, į *emocijas sutelktą* ir *Gestalto*. Visos jos pasižymi panašiu požiūriu į žmogaus asmenį, nors dažnai remiasi visiškai priešingomis pasaulėžiūromis, tad, nors jos ir bus nagrinėjamos iš dalies atskirai, pateikiant jų išskirtinumą, bus pateikta ir apibendrinanti išvada.

„Visos patirtimi besiremiančios terapijos mato žmogų kaip aktualizuojantį patį save, unikalų individą, laisvą savo pasirinkimuose socialų asmenį. Realybė yra kiekvieno individualiai konstruojama, priskiriant savitas, individualias prasmes ir vertinimus. Pasaulis ir žmogaus vieta jame suvokiami per konkrečią patirtį ir jos įvardijimą. Taigi pačią terapiją sudaro sugebėjimas naujai įsivadyti patirtis, jas realiai ir atidžiai stebint ir per tai pažįstant, kas yra teisinga ir kas – ne“ (Jones, Butman 2011, p. 292). Vėl akcentuojamas kiekvieno asmens individualumas ir unikalumas. Gera matyti kiekvieną žmogų kaip unikalų ir nepakartojamą, tačiau kai kurie vertinimai, besiremiantys tik individualia nuomone, gali tapti pavojingi tiek pačiam žmogui, tiek visuomenei. Niekas neginčija žmogaus teisės į individualų grožio ar skonio suvokimą, netgi laimės galime ieškoti skirtingais būdais, nuspręsdami, kas mums svarbu, tačiau kai kalbama apie moralės sritį, palikti viską individualiam sprendimui tampa pavojinga. Čia nekalbama apie veiksmų moralumo vertinimą, kuris gali būti paveiktas socialinių ar religinių papročių, kalbama apie pamatines gėrio ir blogio sąvokas, tokias kaip pagarba kito gyvybei ir jo laisvei. Jeigu šias vertybes vertinsime iš egoistinių pozicijų, galime iš naujo patirti tai, į ką atvedė totalitarinės sistemos, siekusios visuomenės gėrio, bet

nemačiusios paskiro žmogaus. Nagrinėsime panašias patirtines terapijas, jose skiriasi tik kai kurių patirčių akcentavimas ar jų svarbos pripažinimas formuojantis kliento elgesiui, todėl jas apžvelgsime atskirai.

„Egzistencinės terapijos ištakos susijusios su danų krikščionių filosofu ir teologu, egzistencializmo tėvu Sørenu Kierkegaardu. Jo idėjos gimė kaip reakcija į kito mąstytojo – Georgo Hegelio objektyvizmą, teigiantį, kad viską galima objektyviai ir tiksliai apibrėžti. S. Kierkegaardas kaip alternatyvą iškėlė subjektyvizmą, pabrėždamas asmeninių patirčių svarbą. Egzistencinė terapija pabandė surasti vidurio kelią, priimdama subjektyvią žmogišką patirtį, kuri negali nepaisyti objektyvios realybės“ (Jones, Butman, 2011, p. 296). Kiekvienas kraštutinis lemia nesusipratimą. Griežtas kurios nors pozicijos palaikymas suprantamas kaip reakcija į kitą kraštutinumą, bet galiausiai tenka ieškoti vidurio kelio, nes tiek viena, tiek kita pozicija turi savų argumentų pagrįsti savai idėjai, tačiau tik paimtos kartu, jos gali pateikti visapusišką vaizdą. Savo knygoje tai puikiai apibrėžė Kirkas J. Schneideris ir Rollo May'ius: „Nei objektyvizmas, pabrėžiantis viešai patikrinamus ir pamatuojamus faktus, nei subjektyvizmas, akcentuojantis individualumą ir emocijų savitumą, negali pavieniui pateikti viso žmogaus veikimo poveiklo. Tik juos imant kartu, galime suvokti savo būseną“ (Schneider, May, 1995, p. 57). Toje pačioje knygoje autoriai analizuoja S. Kierkegaardo teiginius: „Asmeniškumas susideda iš galimybių ir būtinybės“, „daugiau sąmoningumo – daugiau savęs“, jais paremdami pagrindinius egzistencinės terapijos principus. Žmogaus gebėjimas suvokti galutinę apibrėžtį ir neišmatuojamumą nusako jo sąmonės būtį. Sveikas žmogus, jų teigimu, sugeba išlaikyti pusiausvyrą priimdamas ir vieną, ir kitą, tuo tarpu polinkis į vieną ar kitą pusę lemia psichopatologiją (Schneider, May, 1995). Kaip tokio kraštutinumo pavyzdį galima pateikti Friedricho Nietzsche's propaguotą „super žmogų“, kuris, išsivadavęs iš bet kokių apibrėžtumų ir taisyklių, išlaisvinęs savivoką iki begalybės, pasiekė žmogiško tobulumo viršūnę (Nietzsche, 2013). F. Nietzsche yra puikus pavyzdys, kaip geros idėjos, nukrypusios į kraštutinumą, lemia priešingus rezultatus. Nacionalsocializmas, pasirėmęs jo idėjomis, nuo žmogaus išaukštinimo atėjo prie visiško jo nužmoginimo. Tai dar vienas paliudijimas, kad pats žmogus negali būti gėrio ir blogio etalonas.

Kaip psichoterapeutų reakcija į biheviorizmo siūlomą susiaurintą žmogaus suvokimą kilo pirmoji egzistencinės terapijos banga, kurios garsiausi atstovai – Liudwigas Binswangeris, Medardas Bossas ir Viktoras Franklis.

Visi jie siekė humanizuoti mediciną ir psichiatriją, didesnę dėmesį kreipdami į kliento asmenį ir jame slypinčias potencialias galias. Jie atmetė nuomonę, kad žmogus, kaip ir gyvulys, veikia tik skatinamas instinktų ir nustatytų dėsnių. Tai atvėrė kelią naujo tipo psichologijai, kai vos ne kiekvienam paskiriamam individui kuriama individuali terapija. Iš pradžių egzistencialistai skelbė gražiai skambančius lozungus, kurie nebūtinai atitiko realybę, tai dažnai buvo XX amžiaus pradžios socialinių judėjimų įtaka. Socialinė filosofija remiasi atsaku į žmogaus poreikius, tad ir skirtingi autoriai skyrė skirtingus poreikius. Vienas ryškesnių egzistencializmo atstovų ir neabejotinas favoritas tarp daugelio krikščionių konsultantų Viktoras E. Franklis iškelia gyvenimo prasmės ir tikslo idėją, teigdamas, kad prasmės paieškos sukuria veržlią jėgą, kuri padeda įveikti net didžiausius sunkumus visa įprasminant (Frankl, 2010). Asmeniniai išgyvenimai ir patirtis jo mokymui suteikia praktinio svorio, o tai, kad jis nevengė kalbėti apie dvasinius dalykus ir jų svarbą, jo taikomus metodus daro labai patrauklius. Kiekvienas krikščionis konsultantas privalėtų bent susipažinti su V. Franklio siūlomais konsultavimo metodais.

Kalbėti apie asmens suvokimą egzistencinėje terapijoje labai sudėtinga, nes, jų pačių įsitikinimu, kiekvienas apibrėžimas pats savaime redukuoja žmogaus asmenį. Be to, kaip teigė egzistencinės mokyklos atstovas Kirkas J. Schneideris, „žmogus nepatiria asmeniškumo, jis išgyvena patirtį“ (Schneider 2005, p. 151). Taigi kalbėdami apie žmogaus asmenį egzistencialistai linkę apie žmogų kalbėti kaip apie abstraktų darinį, pašauktą tapti autentišku ir unikaliu individu. Žmogus yra visiškai laisvas tapti kuo tik panorės, todėl yra visiškai atsakingas už savo pasirinkimus ir gyvenimo kokybę. Žmogus visada išlieka tapimo būsenos ir niekad nebus baigtinė būtybė. Šių dienų egzistencinės terapijos atstovas Irvinas Yalomas puikiai išdėstė šios mokyklos požiūrį į žmogų ir pasaulį. Jo pateiktą asmens portretą būtų galima apibendrinti keletu teiginių: žmogus yra laisvas ir kuria save per savo pasirinkimus; mes renkamės pasaulyje, kuris neturi pastovių prasmų; mes esame susiję vieni su kitais ir pasauliu, bet galiausiai esame visiškai vieniši; buvimas sukelia nebuvimą, tai yra mirtį arba praradimus, kurie yra mūsų nerimo priežastis; mes augame susitikdami su savo „tamsiąja sielos dalimi“; žmogus yra linkęs tapti priklausomas nuo kitų žmonių, vietų ar daiktų, reikalaujamas, kad jie būtų jam „geri“ (Yalom, 1980). Šio autoriaus teiginiai pasirinkti kaip geriausiai atskleidžiantys egzistencinę terapiją. Daugelis teiginių jau vertinti krikščioniško požiūrio į asmenį šviesoje, tad čia prie jų tik trumpai stabtelėsime.

Apžvelgiat Irvino Yalomo teiginius, visų pirma į akis krenta akcentuojama žmogaus vienatvė. Krikščionių skelbiama galutinė asmeninė žmogaus atsakomybė nekalba apie vienatvę. Be to, daugeliu atvejų galutinis teismas matomas kaip bendruomeniškumo įvertinimas: „Iš tiesų sakau jums, kiek kartų tai padarėte vienam iš šitų mažiausiųjų mano brolių, man padarėte“ (Mt 25, 40). Krikščionys pasitiki ir Kristaus pažadu, kad Jis visuomet bus šalia: „Ir štai aš esu su jumis per visas dienas iki pasaulio pabaigos“ (Mt 28, 20). Egzistencinė vienatvė gali būti baisus jausmas, ir krikščionys čia tikrai turi ką pasiūlyti netikintiesiems.

Kintančios prasmės ir vertinimai yra glaudžiai susiję su fenomenologijos filosofija, susiejančia prasmę su vertinančio asmens požiūriu. Tai iš dalies teisinga, pripažįstant, kad kiekvienas matome pasaulį kiek kitaip, bet aukščiausia ir galutinė prasmė negali būti susieta su individu, nes tada ji būtų apribota žmogaus gebėjimo ją suvokti. Krikščionys prasmę ir tikslą kildina iš Dievo, kuris peržengia mūsų suvokimo ir pažinimo ribas. Tas pat taikytina ir nebuvimo patirčiai. Materialus pasaulis sufleruoja išnykimo pojūtį, bet net ir fizikos mokslas teigia, kad niekas iš nieko neatsiranda ir niekas niekur neišnyksta, taigi krikščionis dar labiau turi pasikliauti amžinybės pažadu ir nemirtingumo viltimi. Kiti čia išsakyti teiginiai apie tamsiąsias žmogaus asmenybės savybes ir priklausomybes nuo kitų asmenų jau apžvelgti vertinant kitas, panašiai teigiančias psichologines mokyklas.

Į *emocijas sutelkta terapija* remiasi panašiais principais kaip egzistencinė terapija, tik čia dėmesys sutelkiamas į sąmoningą savo jausmų įvardijimą išgyvenant vieną ar kitą įvykį. Jausmų suvokimas ir įvardijimas šioje terapijoje vaidina lemiamą vaidmenį, ugdant ir keičiant požiūrį į save, aplinkinius bei pasaulį. Šios mokyklos atstovai remiasi neohumanizmo idėjomis, kurios iškelia *emocinį intelektą*, kaip socialinių santykių, prisitaikymo aplinkoje ar problemų sprendimo pagrindinį variklį. Leslie S. Greenberg, Laura N. Rice ir Robertas Elliottas savo knygoje prieštarauja paplitusiai nuomonei, kad emocijos tik palydi patirtis, kaip atsakas į jas. Šie autoriai pristato emocijas kaip „organizuotą, prasmingą ir reaguojantį į aplinką veikimo būdą“, jie emocijose mato daugelio veiksmų ir sprendimų ištakas, emocines patirtis laiko pagrindine išmokimo ir patirties kaupimo priemone (Greenberg, Rice, Elliott, 1996). Emocijos tarnauja kaip prisitaikymo visuomenėje priemonė, suteikdamos prasmę ir vertę patirtims. L. S. Greenberg, pristatydamą į emocijas sutelktą terapiją, nemokėjimą reikšti ir suvokti emocijų iškelia kaip vieną

didžiausių Šiaurės Amerikos socialinių problemų, lemiančių daugumą psichologinių sutrikimų, nes žmonės emocijas ir jų rodymą suvokia kaip kažką neigiamo. Jas rodantieji priimami kaip nesubrendėliai, tuo tarpu yra visiškai atvirkščiai (Greenberg, 2002). Danielis Golemanas pateikia dar radikalesnį siūlymą, kviesdamas pakeisti visą ugdymo sistemą, ypatingą dėmesį sutelkiant į emocinio intelekto ugdymą, kaip vienintelį reikšmingą veiksnį žmogui gyvenime siekiant sėkmės (Goleman, 2009). Visi šie autoriai emocijas iškelia kaip mąstymo būdą, kaip atskirą, daug patikimesnį pasaulio suvokimo būdą, nes protas, jų nuomone, mus dažnai klaidina ir yra įvairių nesusipratimų priežastis, tuo tarpu išlavintas emocinis intelektas visada padės suvokti, kas tau yra gerai, o kas – ne. Toks emocijų iškėlimas visiškai nepagrįstas, susidūrus su nestabilia asmenybe, besiblaškančia tarp savo emocijų. Šiuolaikinių medicinos tyrimų dėka nustatyta, kaip stipriai mūsų emocijos priklauso nuo vieno ar kito cheminio elemento trūkumo, taigi net maistas gali tapti mūsų besikeičiančių emocijų priežastimi. Gebėjimas reikšti ir atpažinti emocijas yra svarbus, tačiau nederėtų joms priskirti ypatingų, vos ne mistinių išminties galių.

Ši į emocijas sutelkta terapija, žvelgiant krikščionio konsultanto žvilgsniu, turi savo stipriųjų ir silpnųjų pusių. Bene didžiausias pavojus – iškelti jausmą kaip aukščiausią gėrio ir blogio matą. Tai, kas mane daro laimingą, yra gera, o tai, kas mane skaudina, – bloga. Kančia, pasiaukojimas, vargas šiame kontekste įgauna neigiamą atspalvį. Žinoma, kad kančios ir vargo niekas sąmoningai nesirenka, tačiau krikščionis čia mato ir augimo bei tobulėjimo galimybę. Vargas ir pasiaukojimas artimo meilės ir tarnystės kontekste įgauna net teologinių dorybių aspektą, tuo tarpu tai visiškai nesuvokiama hedonistinei visuomenei. Nepaisant silpnųjų šios teorijos pusių, reikia pripažinti šios mokyklos nuopelną atkreipiant dėmesį į emocijas ir iškeliant jų svarbą. Išlaikant sveiką santykį tarp emocijų ir proto, pasiekama žmogiška branda, kur emocijos nėra vienintelis visa ko variklis, bet tampa paskatinimu protu paremtiems sprendimams ir suteikia gyvenimui spalvų bei skonio.

„Geštalto terapija yra bene pragmatiškiausia iš visų į kliento patirtį orientuotų terapijų. Ji koncentruojasi ne į klausimą „kodėl?“, bet į „ką?“ ir „kaip?“, neakcentuodama priežasčių, nulėmusių konkrečią situaciją, bet ieškodama būdų, kaip tą situaciją pakeisti“ (Jones, Butman 2011, p. 294). Geštalto terapija kai kuriuos elementus paėmė iš psichoanalizės, ypač nagrinėdama gynybinius asmens mechanizmus, bet daugiausia remiasi egzistencine ir fenomenologine filosofija, ypač akcentuojant kliento ir konsultanto santykį

bei aplinką, kurioje įvyksta konkreti patirtis. Aprašydamas ankstyvąją šios terapijos vystymosi stadiją, Davidas Cainas pažymi, kad konsultantas prisiimdavo mokytojo „guru“ vaidmenį, nevengdamas kontroliuojančių, neįsitraukiančių ar net šokiruojančių poveikio metodų, bandydamas klientą „išmušti“ iš patogios savijautos, priversdamas jį iš naujo pažvelgti į savo situaciją (Cain, Seeman, 2001). Vėliau ši terapija savo metodus sušvelnino, labiau orientuodamasi į kliento palaikymą, išskeldama konsultanto ir kliento bendradarbiavimo santykį. Santykio svarba, suvokiant asmenį, apibūdinama viena iš Geštalto terapijos maksimų: „Visuma yra daugiau nei paskirų dalių suma“, nurodant tai, kad svarbu suvokti ne tik paskiras dalis, bet ir tai, kaip tos dalys tarpusavyje sąveikauja (Jones, Butman, 2011). Ši mintis atsiskleidžia ir krikščioniškame mokyme apie žmogų: žmogus nėra tik kūno ir proto darinys, bet turi ir sielą, kuri gali veikti jo veiksmus ir emocijas.

Geštalto terapija iškelia ir aplinkos svarbą, suvokiant asmenį. Žmogus, šios terapijos atstovų teigimu, yra ne tik emocijų ir patirčių konstruktas, bet yra nuolat veikiamas aplinkos ir pats ją veikia. Jis pajėgus save visiškai suvokti tik santykiuose su išore ir kitais asmenimis. Bandydamas integruoti krikščionišką pasaulėžiūrą į Geštalto terapiją, Philipas Brownellis atkreipė dėmesį į dvasinių patirčių ir įsitikinimų svarbą, pastebėdamas, kad jos lemia mūsų santykį su išoriniu pasauliu ir žmonėmis, nekalbant apie savivokos procesą. Santykis su Dievu, šio autoriaus teigimu, yra labai svarbus, bandant žmogui suvokti save ir aplinką (Brownell, 2011). Geštalto teorijos siūlomas sąmoningas santykio suvokimas gali labai praturtinti krikščionišką gyvenimą, jei žmogus sąmoningai suvoks, kad yra nuolatiniame santykiuose su Dievu. Nenustabu, kad ši teorija yra daugelio krikščioniška pasaulėžiūra paremtų terapijų ištakos. Viena tokių – psichoterapeuto Aleksandro Alekseičiko sukurta ir Vilniuje. Jis pirmasis Lietuvoje išplėtojo krikščionišką žmogaus sampratą paremtą psichoterapiją, kuri žinoma kaip intensyvaus gyvenimo terapija (Alekseičikas, 2014). Ši mokykla jau peržengė Lietuvos sienas ir susilaukia didelio dėmesio bei populiarumo kitose šalyse. Krikščionis konsultantas joje gali atrasti puikų darbo su klientais įrankį, nors dėl savo veikimo metodų specifikos ji gali būti daug kam ir nepriimtina.

Baigiant šią patirties terapijų apžvalgą, būtų galima pateikti keletą joms visoms tinkamų įžvalgų, nusakant jų požiūrio į žmogų krikščioniškumą. Jau paminėtos gerosios ypatybės, tad dabar atkreipsime dėmesį į tris problemines sritis, kurios neturėtų likti nepastebėtos krikščionio konsultanto, besiruošian-

čio remtis šių mokyklų siūlomais terapijos metodais. Tai *autoriteto klausimas, asmeninio poreikio iškėlimas ir nerimo bei skausmo priėmimas*. Perdėtas pasitikėjimas fenomenologiniu patirties metodu lemia nepasitikėjimą kiekvienu autoritetu, išskyrus save patį. Kai žmogus tampa paties savęs vertinimo matu, jis labai greitai gali būti užvaldytas puikybės ir prarasti ryšį su realybe. Tuo tarpu krikščionis kviečiamas pasitikėti Dievo Žodžio autoritetu, be to, jam primenama atsakomybė kitiems tikintiesiems ir Dievui, tuo tarpu patirties terapijos perša mintį, kad esi atsakingas tik pats sau. Asmeninio poreikio iškėlimas, bet kuria kaina siekiant autentiškumo tenkinant savo poreikius, lemia iškreiptą hedonistinę etiką. Tuo tarpu krikščionybė iškelia Dievo ir artimo meilę kaip aukščiausią etinę vertybę, taigi krikščionis, siekiantis patenkinti savo poreikius, visada raginamas atsižvelgti ir į šalia esantįjį. Galiausiai, kalbant apie nerimą ir skausmą, patirtinės terapijos juos mato kaip blogio ir patologijos šaltinį. Kiekvienas gėdos, nerimo ar prastos savijautos jausmas iškart nurodomas kaip blogis, kurio reikia vengti, o jeigu nepavyksta, reikia terapijos, kuri padės to atsikratyti. Tuo tarpu krikščionis priima visus – tiek teigiamus, tiek neigiamus jausmus kaip neišvengiamybę, kuri kyla dėl to, kad gyvename nuodėmės sužeistame pasaulyje. Neramios tikinčiojo mintys gali būti vertinamos ir kaip sąžinės balsas, raginantis peržiūrėti savo vertybes ir elgesį. Patyręs krikščionis terapeutas padės klientui atskirti sąžinės balsą nuo „vidinių kritinių balsų“, kylančių dėl iškreipto kaltės jausmo ar nebrandaus dvasingumo. Palyginti su ankstyvuoju humanizmu, šiuolaikinės patirtinės terapijos ieško pusiausvyros tarp proto ir širdies balsų, pripažindamos dvasines patirtis, kaip svarbią visapusiškos asmenybės brandos proceso dalį.

Išvados

1. Pamatinis teiginys, nusakantis krikščionišką požiūrį į žmogų, remiasi bibline nuostata, kad žmogus sukurtas pagal Dievo paveikslą ir panašumą, todėl jis yra nekvestionuojama vertybė. Žmogaus prigimtis yra nuodėmės sužeista, todėl joje gali pasireikšti silpnumas ar liga, bet tai nesumažina žmogaus ontologinės vertės. Viena iš ontologinių žmogaus savybių yra laisva valia, kuri gali būti nulemta negalios ar ligos, tačiau išlieka gerbtina ir saugotina kaip vertybė.

2. Teologijos ir psichologijos santykis krikščioniškoje konsultacijoje nusakomas ne kurios nors iš dalių viršenybe prieš kitą, bet konsultanto nuostatomis ir santykiu į klientą, taikant pasirinktą konsultacinę ar terapinę techniką.
3. Žmogus konsultacijos ar terapijos metu negali būti redukuotas iki grynai biologinio ar mechaninio požiūrio į jo asmenį, visada turi būti išlaikyta vertybinė nuostata, kad prieš konsultantą – daugiau nei biologinių dalių visuma, susieta psichologiniais ryšiais.
4. Kognityvinių ir patirties terapijos mokyklų atrasti žmoguje veiksiantys psichiniai procesai turi būti naudojami ne tam, kad išmoktum kontroliuoti asmens psichinę veiklą, o siekiant asmenį išlaisvinti, padedant jam išsivaduoti iš sąmonę kaustančių negalių ar ligos.
5. Kognityvinių mokyklų suponuojamas žmogaus elgesio visiškas ar dalinis priklausymas nuo jį veikiančių aplinkybių skatina ne kaltinti aplinką, o moko žmogų augti ir priimti gyvenimo iššūkius tikint galimybe paveikti išorės veiksmus, o ne tik būti pasyvia auka.
6. Vertinant šias mokyklas ar technikas, vengtinas kraštutinis požiūris, kai viskas priimama ar atmetama, nes tai tėra įrankis, kurio naudojimas priklauso nuo konsultanto asmens. Psichologinės mokyklos ar technikos pasirinkimas priklauso nuo konsultanto asmenybės tipo ar įgūdžio jas taikyti, tačiau kai kurioms specifinėms problemoms spręsti reikia labai specifinių technikų, todėl konsultantas turi būti bent susipažinęs su įvairiomis psichologinėmis realijomis, kad galėtų tinkamai sureaguoti ir suteikti klientui pagalbą.
7. Krikščionis konsultantas privalo gerai išmanyti ne tik teologiją, bet ir savo taikomą psichologinę techniką, nes broliška meilė skatina žmogui suteikti geriausią įmanomą pagalbą. Svarbi konsultanto krikščioniško ugdymo svarba, nes būtent jo vidinės nuostatos ir požiūris į kitą asmenį, konsultaciją padaro arba krikščionišką, arba ne.
8. Visose psichologinėse mokyklose ar terapijose galima atrasti krikščioniško požiūrio į žmogų privalumų, kaip ir trūkumų, todėl krikščionio konsultanto pareiga – puikiai išmanyti savo taikomą techniką ir, atmetus tai, kas prieštarauja krikščioniškoms nuostatomis, integruoti krikščionišką pasaulėžiūrą į pasirinktą psichologinę mokyklą ar terapiją.

Santrumpos

KBK – Katalikų Bažnyčios Katekizmas.

GS – „Gaudium et Spes“. Pastoracinė konstitucija apie Bažnyčią šiuolaikiniame pasaulyje. *Vatikano II susirinkimo nutarimai*.

Literatūra

- Alekseičikas, A. (2014). *Gyvename kartą, bet kiekvieną dieną. Pokalbiai su gydytoju psichiatru-psichoterapeutu Aleksandru Alekseičiku*. Vilnius: Bernardinai.lt.
- Backus, W., Chapien, M. (2000). *Telling yourself the truth: Finding your way out of depression, anxiety, fear, anger and other common problems by applying the principles of misbelieve therapy*. Minneapolis, MN: Bethany House.
- Brambilla, F. G. (2009). *Antropologia teologica*. Brescia: Editrice Queriniana.
- Brownell, P. (2011). Spirituality in gestalt therapy. In: T. L. Bar-Yoseph. *Gestalt therapy: Advances in theory and practice*. New York, NY: Routledge.
- Cain, D. J., Seeman, J. (2001). *Humanistic psychoterapies: Handbook of research and practice*. Washington, DC: American Psychological Association.
- Eck, B. E. (1996). Integrating the Integrators: An organizing framework for a multifaceted process of integration. *Journal of Psychology and Christianity* 15.
- Ellis, A. (1960). There is no place for the concept of sin in psychoterapy. *Journal of Counseling Psychology* 7.
- Ellis, A. (1971). *The case against religion: A psychoterapist's view*. New York, NY: Institute for rational living.
- Ellis, A. (1980). Psychotherapy and atistic values: A response to A. E. Bergin's „Psychotherapy and religious values“. *Journal of Consulting and Clinical Psychology* 48.
- Ellis, A. (2000). Can Rational Emotive Behavior Therapy be effectively used with people who have devout beliefs in God and religion? *Professional Psychology: Research and Practice* 31.
- Entwistler, D. N., Moroney, S. K. (2011). Integrative Perspectives on Human Flourishing: The Imago Dei and Positive Psychology. *Journal of Psychology and Theology* 4.
- Frankl, V. E. (2010). *Žmogus prasmės akivaizdoje: rinktinė*. Vilnius: Katalikų pasaulio leidiniai.
- Goleman, D. (2009). *Emocinis intelektas*. Vilnius: Presvika.
- Greenberg, L. S. (2002). *Emotion – focused therapy: Coaching clients to work through their feelings*. Washington, DC: American Psychological Association.
- Greenberg, L. S., Rice, L. N., Elliott, R. (1996). *Facilitating emotional change: The moment by moment process*. New York, NY: Guilford Press.
- Hayes, S. C. (2002). Buddhism and acceptance and commitment therapy. *Cognitive and Behavioral Practice* 9.
- Hayes, S. C., Follete, V. M., Linehan, M. ir kt. (2004). *Mindfulness and acceptance: Expanding the cognitive – behavioral tradition*. New York, NY: Guilford Press.

- Yalom, I. D. (1980). *Existential psychotherapy*. New York, NY: Basic Books.
- Jones, S. L., Butman, R. E. (2011). *Modern Psychotherapies: A comprehensive Christian Appraisal*. 2 nd. edition. Downers Grove, IL: InterVarsity Press Academic.
- Katalikų Bažnyčios Katekizmas. (1996). Kaunas: Tarpdiecezinė katechetikos komisijos leidykla.
- Lobato, A. (2001). *Žmogaus orumas ir likimas*. Vilnius: Logos.
- McMinn, M. R., Campbell, C. D. (2007). *Integrative psychotherapy: Toward a comprehensive Christian approach*. Downers Grove, IL: InterVarsity Press Academic.
- Murphy, N. (2005). Theological resources for integration. In: A. Dueck, C. Lee (eds.). *Why psychology needs theology: a radical – Reformation perspective*. Grand Rapids MI: William B. Eerdmans Publishing Company.
- Nietzsche, F. (2013). *Štai taip Zaratustra kalbėjo*. Vilnius: Alma littera.
- Puffer, K. A. (2007). Essential biblical assumptions about human nature: A modest proposal. *Journal of Psychology and Cristianity* 26.
- Robins, R. W., Gosling, S. D., Clark, K. H. (1999). An empirical analysis of trends in psychology. *American Psychologist* 54.
- Schneider, K. J. (2005). Existential – humanistic psychotherapy. In: S. B. Messer, A. S. Gurman (eds.). *Essential psychotherapies: theory and practice*. Third edition. New York, NY: Guilford Press.
- Schneider, K. J., May, R. (1995). *The psychology of existence: An integrative, clinical perspective*. New York, NY: McGraw-Hill.
- Šventasis Raštas. (2009). Vilnius: Katalikų pasaulio leidiniai.
- Tan, S. Y. (2011). *Counseling and Psychotherapy: a Christian perspective*. Grand Rapids, MI: Baker Academic a division of Baker Publishing Group.
- Vatikano II susirinkimo nutarimai. (1994). Kaunas: Fortūna.

ASPECTS OF CHRISTIAN VIEW OF HUMAN PERSON IN SPIRITUAL & PSYCHOLOGICAL COUNSELING

Laimonas Žukauskas, Arvydas Ramonas

Summary

This paper analyses various psychological (especially cognitive and experience) schools view of human person. From the beginning have been observed, that Christian counseling and assistance is still relatively new science branch and still have to define methods and techniques it uses. Various psychological schools viewed theology as enemy or mistrusted it at the best,

so it is not easy to pacify them and define methods of integration. In the first part of this article presented Christian view of the human person, emphasizing dignity of human nature, free will, effects of original sin and equal dignity of man and women. Second half of first part is dedicated to discuss integration of psychology and theology in Christian counseling, emphasizing that neither one should dominate other, but techniques used by psychology should not contradict Christian moral views.

The second part of this article is dedicated to overview cognitive and experience psychological schools and therapies emphasizing their view of human person. Every school and therapy have been valued from the perspective of their view of human nature and suggestions have been made, observing what can be integrated in to Christian counseling and what should be avoided. This study have presented not only Christian counselors view of various psychological schools but also psychiatrists' view of spirituality. The importance of Christian counselor's person and his ability to integrate his Christian believes into counseling process have been observed thru this entire paper. This article have found that psychological schools are neither Cristian nor non-Cristian in themselves, they are only tools in counselors hands, and Christianity of the counseling process determinates only by counselors' inner values and Christianity of his view of the client.